

เรื่อง

ความมั่นคงของมนุษย์

กลุ่ม 2

สภาพแวดล้อมทางสังคมกับความมั่นคงของมนุษย์

ความมั่นคงของมนุษย์ : แนวทางการสร้างตัวชี้วัดสำหรับประเทศไทย

(Human Security with Electoral Process: Understanding How and Why)

โดย นิพนธ์ พัวพงศกร

ความมั่นคงของมนุษย์ : จะสร้างความมั่นคงของมนุษย์ผ่านกระบวนการเลือกตั้งได้อย่างไร

(Human Security with Electoral Process: Understanding How and Why)

โดย พลเอก จารุภัทร เรืองสุวรรณ

การศึกษากับความมั่นคงของมนุษย์

(Education and Human Security)

โดย ชินภัทร ภูมิรัตน

บ้าน...ชุมชน... ฐานความมั่นคงของคนจนในเมือง

(Shelter ... Community: Urban Poor Security Community)

โดย สมสุข บุญญะบัญชา, กนิษฐา ปรีชาพิชคุปต์, และ พรรณทิพย์ เพชรมาก

ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนและสุจริตชนในสังคมไทย

(National Strategies for Building up Human Rights and Honesty Cultures in the Thai Society)

โดย สุทิน นพเกตุ

ทุนทางสังคมกับการเพิ่มความมั่นคงของมนุษย์

(Social Capital and Human Security)

โดย สุวรรณี คำมั่น

ร่วมจัดโดย

มูลนิธิชัยพัฒนา

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

และ

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

เรื่อง

ความมั่นคงของมนุษย์

กลุ่มที่ 2

สภาพแวดล้อมทางสังคมกับความมั่นคงของมนุษย์

ความมั่นคงของมนุษย์ : แนวทางการสร้างตัวชี้วัดสำหรับประเทศไทย

โดย

นิพนธ์ พัวพงศกร*

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม**

เศก เมธาสุรารักษ์***

ทิพาตรี จิตตรีขันธ์***

พีรพงศ์ กิจจาการ***

พรรณทิพย์ เพชรมาก**

* คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

** สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

*** สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

ร่วมจัดโดย

มูลนิธิชัยพัฒนา

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

และ

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

สารบัญ

	หน้า
1. คำนำ	1
2. วิธีการศึกษา.....	3
3. ความหมายและแนวคิดของความมั่นคงของมนุษย์	4
3.1 ความหมาย.....	4
3.2 แนวคิดและความหมายของความมั่นคงของมนุษย์	9
4. ความพยายามในการวัดความมั่นคงของมนุษย์	12
5. แนวคิดและการวัดความมั่นคงของมนุษย์ในประเทศไทย	17
6. ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์สำหรับประเทศไทย	31
6.1 ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ระดับประเทศ.....	31
6.2 ข้อมูลจากแผนแม่บทชุมชน.....	36
บรรณานุกรม	39

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1	เปรียบเทียบแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ระหว่าง UNDP กับแคนาดา..... 13
ตารางที่ 4.2	ภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์ในทัศนะของ UNDP 14
ตารางที่ 4.3	ภัยคุกคามทางตรงและทางอ้อมต่อความมั่นคงของมนุษย์ 16
ตารางที่ 5.1	ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ 20
ตารางที่ 5.2	กรอบครัวผาสุก 21
ตารางที่ 5.3	ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต (ความมั่นคงของมนุษย์) 22
ตารางที่ 5.4	ดัชนีความอยู่ดีมีสุข..... 25
ตารางที่ 5.5	เปรียบเทียบดัชนีชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์..... 26
ตารางที่ 6.1	แสดงตัวอย่างตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ระดับชุมชน ตำบลรวมแก้ว 37
ตารางที่ 6.2	แสดงตัวอย่างตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ระดับชุมชน ตำบลหัวเสือ 38
ตารางที่ 6.3	แสดงปัญหาในการดำรงชีพของชุมชน ตำบลรวมแก้ว จำแนกรายหมู่บ้าน 39

สารบัญรูป

	หน้า
รูปที่ 6.1	ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 33
รูปที่ 6.2	ความมั่นคงทางสุขภาพ 33
รูปที่ 6.3	ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม 34
รูปที่ 6.4	ความมั่นคงของบุคคล 34
รูปที่ 6.5	ความมั่นคงด้านชุมชน..... 35
รูปที่ 6.6	ความมั่นคงด้านการเมือง..... 35

ความมั่นคงของมนุษย์ : แนวทางการสร้างตัวชี้วัดสำหรับประเทศไทย

นิพนธ์ พัวพงศกร, ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม
เศก เมธาสุรารักษ์, ทิพาตรี จิตตรีพันธ์
พีรพงศ์ กิจจาการ, และ พรรณทิพย์ เพชรமாக

1. คำนำ

"เมื่อผมอยู่ในครรภ์ของแม่ ผมต้องการให้แม่ได้รับประทานอาหารที่เป็นคุณประโยชน์..... ผมต้องการไปโรงเรียน พี่สาวผมหรือน้องสาวผมก็ต้องการไปโรงเรียน จะได้มีความรู้หากินได้.... เมื่อออกจากโรงเรียนแล้ว จะต้องไม่มีแม่ ไม่มีการข่มขู่ กดขี่หรือประทุษร้ายกัน...ในฐานะชาวไร่ ผมก็อยากมีที่ดินของผมพอสมควร มีช่องทางได้กู้ยืมเงินมาขยายงาน...ผมต้องการมีสุขภาพอนามัยอันดี....ผมต้องการอากาศบริสุทธิ์สำหรับหายใจ....เมียผมก็ต้องการโอกาสต่างๆ เช่นเดียวกับผม...เมื่อจะตาย ก็ขออย่าให้ตายอย่างโง่ๆ อย่างบ้าๆ คือตายในสงครามที่คนอื่นก่อ ตายในสงครามกลางเมือง ตายเพราะอุบัติเหตุรถยนต์ ตายเพราะน้ำหรืออากาศเป็นพิษ หรือตายเพราะการเมืองเป็นพิษ....เมื่อตายแล้ว ยังมีทรัพย์สินสมบัติหรืออยู่ เก็บให้เมียผมพอใช้ในชีวิตรของเธอ ถ้าลูกยังเล็กอยู่ก็เก็บไว้เลี้ยงให้โต นอกนั้นรัฐบาลควรเก็บให้หมด จะได้ใช้ประโยชน์ในการบำรุงชีวิตของคนอื่นๆ บ้างตายแล้ว เผาผมเถิด อย่างนี้ คนอื่นจะได้มีที่ดินอาศัยและทำกิน....นี่แหละคือความหมายแห่งชีวิต นี่แหละคือการพัฒนาที่ควรจะให้เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ของคน"

ป่วย อังภาภรณ์

"คุณภาพแห่งชีวิตปฏิทินแห่งความหวัง : จากครรภ์มารดาสู่วัยชรา" 2516

ข้อความนี้สะท้อนปรัชญาการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์บนพื้นฐานความคิดแบบไทย แต่น่าเสียดายว่าตลอดระยะเวลาสามทศวรรษที่ผ่านมา นโยบายการพัฒนาประเทศไทยไม่ได้ให้ความสำคัญกับแนวความคิดดังกล่าวอย่างเพียงพอ

ใครก็ตามที่เคยอ่านรายงานเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ที่นำเสนอใน Human Development Report ฉบับปี 1994 ของ UNDP จะต้องประหลาดใจว่าแท้ที่จริงแล้ว คนไทยให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาด้านความมั่นคงของมนุษย์มานานก่อนที่ฝรั่งจะหันมาศึกษาเสียอีก¹ แต่กลับปรากฏว่าขณะนี้ กระแสความสนใจเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ในหมู่นักวิชาการไทยกลับได้รับอิทธิพลมาจากต่างประเทศ

¹ อันที่จริงแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ในรายงานของ UNDP เป็นอิทธิพลของนักวิชาการเอเชีย ได้แก่ Mahbub ul Hag

เมื่อพิจารณาข้อเขียนสั้น ๆ ของอาจารย์ป่วยอย่างถ้วนถ้วนแล้วนำไปเปรียบเทียบกับแนวคิดเรื่องภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์ในรายงานของ UNDP ก็ปรากฏอย่างชัดเจนว่าอาจารย์ป่วย ได้นำเสนอทั้งแนวคิดและตัวชี้วัดภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ยิ่งกว่ารายงานของ UNDP ตัวชี้วัดภัยคุกคามของอาจารย์ป่วยครอบคลุมตั้งแต่ความมั่นคงด้านอาหาร สุขภาพ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมือง นอกจากนี้ยังมีแนวทางในการสร้างความมั่นคงของมนุษย์อยู่ด้วย แต่คุณค่าสำคัญของข้อเขียนนี้ที่แตกต่างจากรายงานขององค์กรระหว่างประเทศ คือ แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ในทัศนะของอาจารย์ป่วย เป็นแนวคิดที่มาจากวงจรชีวิตของคนไทยนับตั้งแต่ปฏิสนธิ จนตายกลายเป็นเจ้าสุติเป็นแนวคิดที่เต็มไปด้วยพลวัตของชีวิตความเป็นอยู่ในโลกจริงๆ

แม้แนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์จะไม่ใช่นวัตกรรมใหม่ดังกล่าวแล้ว แต่คนไทยจำนวนมากอาจไม่เข้าใจแนวคิดนี้ การสัมมนาทางวิชาการของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยครั้งนี้ จึงต้องการใช้การสัมมนาเป็นเวทีการสร้างการเข้าใจในกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการกำหนดยุทธศาสตร์และวิธีการสร้างความมั่นคงของมนุษย์ทั้งในระดับประเทศและระดับชุมชน นอกจากนี้การสัมมนาจะเป็นการจุดประกายความคิดให้ผู้เข้าร่วมสัมมนา นำความรู้ที่ได้จากการสัมมนาไปดำเนินงานด้านความมั่นคงของมนุษย์ อาทิเช่น นักวิชาการได้รับรู้ข้อมูลและปัญหาใหม่ที่สามารถนำไปกำหนดโจทย์วิจัย ข้าราชการได้ความรู้และแนวคิดที่สามารถนำไปแปลงเป็นแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ผู้นำชุมชน อาสาสมัครองค์กรเอกชน และชาวบ้านสามารถนำแนวคิดและความรู้ไปจัดทำแผนชุมชน รวมทั้งพัฒนาตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ที่สามารถสะท้อนสภาพแท้จริงด้านความมั่นคงของมนุษย์ในชุมชนของตนเอง ความรู้และการดำเนินงานต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจะสั่งสมกันจนเกิดเป็นปัญญาและพลังของบุคคลในทุกภาคส่วนของสังคมที่จะร่วมกันสร้างความมั่นคงของมนุษย์ขึ้นในสังคมไทย

ในส่วนของบทความฉบับนี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ที่จะนำแนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์มาเผยแพร่ นอกจากนี้จะผสมผสานแนวคิดทั้งของสหประชาชาติ นักคิดต่างประเทศและนักคิดไทยเข้าด้วยกันเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ที่สอดคล้องกับสภาพสังคมและปัญหาของคนไทยให้มากที่สุด

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ดังนี้ (1) นำเสนอแนวคิดและนิยามเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ทั้งของนักคิดในต่างประเทศ และของคนไทย ในกรณีแนวคิดของชาวต่างประเทศ จะมีการถอดความเป็นภาษาไทย (2) ทบทวนงานวิชาการที่พยายามสร้างตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ แล้วนำมาประยุกต์กับกรณีของไทย (3) นำเสนอตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์สำหรับประเทศไทย โดยนำเสนอทั้งตัวชี้วัดที่มีข้อมูล และตัวชี้วัดที่ยังไม่มีข้อมูล หรือมีข้อมูลแต่ยังไม่สามารถสะท้อนปัญหาแท้จริงความมั่นคงของมนุษย์ในประเทศไทย นอกจากตัวชี้วัดระดับประเทศแล้ว ผู้เขียนจะตรวจสอบแผนชุมชนว่ามีข้อมูลพอที่จะใช้เป็นเครื่องวัดความมั่นคงของมนุษย์ระดับชุมชนหรือไม่ การนำเสนอข้อมูลตัวชี้วัดดังกล่าวจะช่วยให้สังคมไทยมีความเข้าใจปัญหาความมั่นคงของมนุษย์มากขึ้น และจะเป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้อง (ทั้งหน่วยราชการ สถาบันวิจัย ชุมชนทั้งในเมืองและชนบท และองค์กรเอกชน) นำไปพัฒนาต่อยอดเพื่อให้ได้ดัชนีชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ที่สามารถสะท้อนสภาพข้อเท็จจริงของสังคมไทยได้มากกว่าปัจจุบัน

2. วิธีการศึกษา

บทความฉบับนี้มิใช่การเสนอแนวคิดใหม่เรื่องความมั่นคงของมนุษย์ แต่จะประมวลแนวคิดของสหประชาชาติ นักคิดในต่างประเทศและนักคิดไทย ในกรณีของแนวคิดของนักคิดต่างประเทศ ผู้เขียนจะถอดความเป็นภาษาไทย พร้อมทั้งคัดลอกข้อเขียนเดิมเป็นภาษาอังกฤษสำหรับผู้ที่ต้องการอ่านแนวคิดจากต้นตอ

ในส่วนของ การสร้างตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ ผู้วิจัยจะอาศัยนิยามของสหประชาชาติ (UNDP 1994) ซึ่งมีการจำแนกมิติหรือองค์ประกอบของความมั่นคงของมนุษย์ออกเป็น 7 มิติ ได้แก่ การคุกคามความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การคุกคามความมั่นคงด้านอาหาร การคุกคามความมั่นคงด้านสุขภาพ การคุกคามความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม การคุกคามความมั่นคงส่วนบุคคล ภัยคุกคามความมั่นคงของชุมชน และภัยคุกคามด้านการเมือง

การวัดความมั่นคงของมนุษย์สามารถทำได้หลายด้าน เช่น การหาตัวชี้วัดด้านสาเหตุ ตัวชี้วัดผล โดยตรงที่เกิดจากการที่ประชาชนขาดความมั่นคง ตัวชี้วัดผลกระทบทางอ้อม และตัวชี้วัดด้านมาตรการหรือความพยายามในการแก้ปัญหาความมั่นคงของมนุษย์ ผู้วิจัยตัดสินใจเลือกเฉพาะตัวชี้วัดผลโดยตรงของการที่ประชาชนขาดความมั่นคง เพราะตัวชี้วัดกลุ่มนี้ น่าจะสามารถสะท้อนภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์ว่ามีความรุนแรงเพียงใด ส่วนการศึกษาด้านสาเหตุนั้น ผู้วิจัยเชื่อว่าหากใช้วิธีศึกษาวิจัยในเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์จะให้ผลลัพธ์ที่น่าเชื่อถือมากกว่าการสร้างดัชนีตัวชี้วัด นอกจากนี้ในด้านการแก้ไขปัญหาคความไม่มั่นคงของมนุษย์ หากนโยบายและมาตรการแก้ไขได้ผล สภาพความไม่มั่นคงของมนุษย์ก็จะดีขึ้น ดังนั้นการวัดผลกระทบโดยตรงต่อความไม่มั่นคงของมนุษย์น่าจะเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุด ส่วนผลกระทบทางอ้อม (outcome) เป็นเรื่องที่วัดได้ค่อนข้างยากและผลดังกล่าวอาจเกิดจากปัจจัยหลายอย่างที่มีได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับความมั่นคงของมนุษย์

อนึ่ง บทความฉบับนี้จะไม่ศึกษาสาเหตุและมาตรการแก้ไขปัญหาคความมั่นคงของมนุษย์ จากมิติทั้ง 7 มิติของ UNDP และแนวคิดเรื่องการวัดผลกระทบโดยตรง (impact) ต่อความมั่นคงของมนุษย์ ผู้วิจัยได้พยายามคัดเลือกตัวชี้วัดสำหรับสังคมไทย โดยอาศัยข้อเสนอของอาจารย์ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2545) รวมทั้งข้อเสนอของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2546) จากนั้นจึงรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานราชการต่างๆ รวมทั้งข้อมูลขององค์กรระหว่างประเทศ เช่น Amnesty International เป็นต้น หลักเกณฑ์การคัดเลือกตัวชี้วัดอีกประการหนึ่ง คือ ในแต่ละมิติ ผู้วิจัยพยายามเลือกตัวชี้วัดจำนวนน้อยที่สุด แต่ให้สามารถสะท้อนปัญหาคความไม่มั่นคงที่ตรงกับสภาพความจริงมากที่สุด

บทความฉบับนี้ยังไม่ได้พยายามนำตัวชี้วัดเหล่านั้นมาสร้างเป็น "ดัชนีรวมเพื่อวัดความมั่นคงของมนุษย์" (composite index) ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยเชื่อว่าตนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่สมบูรณ์ สภาพข้อมูลที่มีอยู่ในขณะนี้ยังไม่เอื้ออำนวย นอกจากนั้นเหตุผลที่สำคัญมาก การสร้างดัชนีรวมจะต้องมีความเข้าใจก่อนว่าระบบคุณค่าของคนไทยเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์เป็นอย่างไร เหตุผลประการสุดท้าย คือ ปัญหาคความไม่มั่นคงของมนุษย์หลายปัญหาเป็นปัญหาในเชิงคุณภาพที่ไม่สามารถวัดได้ด้วยตัวเลขและเป็น

ปัญหาที่ต้องศึกษาทำความเข้าใจ และบรรยายให้เห็นปรากฏเป็นรูปธรรมแก่ประชาชนทั่วไป (ทั้งในรูปของงานวิชาการ บทความในสื่อมวลชน ภาพ และเสียง)

3. ความหมายและแนวคิดของความมั่นคงของมนุษย์

3.1 ความหมาย

ศัพท์ "ความมั่นคงของมนุษย์" เริ่มเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในปี พ.ศ. 2537 เมื่อ UNDP นำประเด็น "ความมั่นคงของมนุษย์" มาเสนอครั้งแรกในรายงานการพัฒนาคนฉบับ พ.ศ. 2537 (The Human Development Report 1994) แต่เนื่องจากเป็นแนวคิดที่ยังไม่ตกผลึก อีกทั้งบุคคลในโลกตะวันตกและโลกตะวันออกต่างก็มีความเข้าใจเรื่อง "ความมั่นคงของมนุษย์" ที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้นจึงเกิดนิยามต่าง ๆ มากมายหลังจากคัดลอกนิยามขององค์กรระหว่างประเทศและบุคคลบางคนแล้ว บทความในตอนนี้จะอธิบายแนวคิดและต้นตอของความแตกต่างในแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์

ในทัศนะของ UNDP "ความมั่นคงของมนุษย์" คือ สภาวะที่เด็กคนหนึ่งจะไม่ตายลง การที่เชื้อโรคไม่แพร่ระบาด การที่คนไม่ตกงาน วัยรุ่นซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยไม่ก่อเหตุรุนแรง ผู้ที่คัดค้านรัฐบาลไม่ถูกปิดปาก ความมั่นคงของมนุษย์ไม่ใช่เป็นเรื่องของการมีอาวุธไว้ปกป้องคุ้มครองมนุษย์อีกต่อไป แต่เป็นความห่วงใยเกี่ยวกับชีวิตและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของคนทุกคน.....สำหรับคนส่วนใหญ่แล้วความรู้สึกไม่มั่นคงเกิดจากความกังวลว่าในแต่ละวัน ตนจะต้องเผชิญกับภัยอันตรายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภัยจากการที่ตนและครอบครัวไม่มีจะกิน ภัยจากการตกงาน ภัยจากอาชญากรรมบนถนนและโจรผู้ร้าย ภัยจากการถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐทรมาน ภัยจากการใช้ความรุนแรงกับเด็กและสตรี ภัยคุกคามบุคคลที่เป็นชนกลุ่มน้อยหรือมีความเชื่อทางศาสนาแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ในสังคม" (UNDP 1994 : 22-23)

กล่าวโดยสรุป ความมั่นคงของมนุษย์หมายถึง "เสรีภาพจากความกลัว และเสรีภาพจากความต้องการ" (freedom from fear and want)

หากจะใช้แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์เพื่อปฏิบัติในสังคมโลก UNDP เสนอให้เห็นแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ 4 ประการ ประการแรก คือ ความมั่นคงของมนุษย์เป็นเรื่องสากล (universal) เพราะมีภัยคุกคามหลายประเภทที่คุกคามมนุษย์ทุกคนในโลก *ประการที่สอง* ภัยคุกคามความมั่นคงของคนในประเทศหนึ่งมักมีผลกระทบต่อคนในอีกประเทศ เพราะมนุษย์โลกต่างต้องพึ่งพาอาศัยกัน (interdependent) เช่น ความอดอยาก มลพิษ ฯลฯ *ประการที่สาม* การป้องกันแต่ต้นมือเป็นวิธีที่ง่ายที่สุดในการสร้างความมั่นคงของมนุษย์ ดีกว่าการรอให้เกิดปัญหาแล้ว จึงหาวิธีแก้ไข *ประการสุดท้าย* ความมั่นคงของมนุษย์จะเน้น "ความเป็นอยู่ของคน (เพราะความมั่นคงของมนุษย์เป็นเรื่องความเป็นอยู่ของคนว่าเขาจะอยู่ในสังคมที่ร่มเย็นหรือสังคมที่ร้อนระอุ) เป็นเรื่องของโอกาสและทางเลือก

ล่าสุดคณะกรรมการความมั่นคงของมนุษย์² ให้นิยาม เรื่องความมั่นคงของมนุษย์ว่า "เป็นการปกป้องคุ้มครองแก่นสำคัญ (Vital Core) ของการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคน แก่นสำคัญดังกล่าวได้แก่ สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในด้านต่างๆที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต แนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ยังรวมไปถึงการปกป้องคุ้มครองมนุษย์จากสถานการณ์ต่างๆที่มีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตอย่างรุนแรงและแผ่กระจายไปในวงกว้าง เช่น ภัยจากสงคราม ภัยพิบัติภัยร้ายแรงทางธรรมชาติ โรคระบาดต่างๆ นอกจากนั้นยังรวมไปถึงการสร้างระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมเพื่อการสร้างชีวิตที่เข้มแข็ง และมีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์อีกด้วย"

The Commission on Human Security's definition of human security:

"to protect the vital core of all human lives in ways that enhance human freedoms and human fulfilment. Human security means protecting fundamental freedoms—freedoms that are the essence of life. It means protecting people from critical (severe) and pervasive (widespread) threats and situations. It means using processes that build on people's strengths and aspirations. It means creating political, social, environmental, economic, military and cultural systems that together give people the building blocks of survival, livelihood and dignity".
(www.humansecurity.chs.org).

นอกจากนั้น ยังมีผู้ให้นิยามที่แตกต่างออกไปอีก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

Kofi Annan ได้ให้ความหมายดังนี้ "ความมั่นคงของมนุษย์ได้แก่ การป้องกันชุมชนและประชาชนจากความรุนแรงภายในประเทศ โดยความมั่นคงของมนุษย์ไม่ใช่แค่การไม่มีการใช้กำลังอาวุธทั้งระหว่างรัฐและภายในรัฐเท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการคุกคามโดยตรงต่อความมั่นคงของมนุษย์ อาทิเช่น การที่พลเรือนถูกบังคับให้ย้ายถิ่น การก่อการร้ายข้ามชาติ โรคภัยไข้เจ็บ การค้ายาเสพติดและอาวุธ นอกจากนั้น แนวความคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ยังควรครอบคลุมถึง การพัฒนาทางเศรษฐกิจ ความยุติธรรมทางสังคม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาประชาธิปไตย และการเคารพสิทธิมนุษยชนอีกด้วย ทั้งนี้ เพื่อการสร้างเชื่อมั่นว่าบุคคลทุกคนสามารถมีโอกาสและทางเลือกที่จะบรรลุศักยภาพของตนเองได้"

² กรรมการธิการชุดนี้เป็นกรรมการอิสระจัดตั้งขึ้นด้วยทุนสนับสนุนของรัฐบาลญี่ปุ่น และแรงสนับสนุนจากเลขาธิการสหประชาชาติ มีประชาชนกรรมการรวม 2 ท่าน คือ Sadako Oeata และ Amartya Sen

Kofi Annan: "In the wake of these conflicts, a new understanding of the concept of security is evolving. Once synonymous with the defence of territory from external attack, the requirements of security today have come to embrace the protection of communities and individuals from internal violence. The need for a more human-centred approach to security is reinforced by the continuing dangers that weapons of mass destruction, most notably nuclear weapons, pose to humanity: their very name reveals their scope and their intended objective, if they were ever used." (Annan 2001-a)

"We must also broaden our view of what is meant by peace and security. Peace means much more than the absence of war. Human security can no longer be understood in purely military terms. Rather, it must encompass economic development, social justice, environmental protection, democratization, disarmament, and respect for human rights and the rule of law." (Annan 2001-b)

"The demands we face also reflect a growing consensus that collective security can no longer be narrowly defined as the absence of armed conflict, be it between or within States. Gross abuses of human rights, the large-scale displacement of civilian populations, international terrorism, the AIDS pandemic, drug and arms trafficking and environmental disasters present a direct threat to human security, forcing us to adopt a much more coordinated approach to a range of issues." (Annan 2000-a)

"Human security, in its broadest sense, embraces far more than the absence of violent conflict. It encompasses human rights, good governance, access to education and health care and ensuring that each individual has opportunities and choices to fulfill his or her potential. Every step in this direction is also a step towards reducing poverty, achieving economic growth and preventing conflict. Freedom from want, freedom from fear, and the freedom of future generations to inherit a healthy natural environment -- these are the interrelated building blocks of human -- and therefore national -- security." (Annan 2000-b)

Sadako Ogata (อดีต) United Nations High Commissioner for Refugees กล่าวว่า "มีองค์ประกอบสำคัญหลายประการที่รวมกันเป็นความมั่นคงของมนุษย์ ประการแรกได้แก่ โอกาสที่พลเมืองจะมีชีวิตอยู่ด้วยความสงบสุขและมีความมั่นคงปลอดภัยในถิ่นฐานของตนเอง ประการที่สอง ได้แก่ โอกาสและสิทธิต่างๆที่ประชาชนควรจะได้รับโดยไม่ถูกแบ่งแยกหรือกีดกัน ซึ่งโอกาสและสิทธิต่างๆ นั้น ได้แก่ สิทธิมนุษยชน สิทธิทางการเมือง สิทธิทางสังคม สิทธิทางเศรษฐกิจ และสิทธิทางวัฒนธรรม ประการที่สาม ได้แก่ การเข้าถึงกระบวนการกำหนดนโยบายการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และสามารถได้รับประโยชน์จากนโยบายต่างๆอย่างเท่าเทียมกัน ประการที่สี่ ได้แก่ การสร้างนิติรัฐและระบอบยุติธรรมที่มีอิสระ โดยบุคคลในสังคมควรได้รับสิทธิและหน้าที่ภายใต้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน"

Sadako Ogata, (former) United Nations High Commissioner for Refugees:

"Several key elements make up *human security*. A first essential element is the possibility for all citizens to live in peace and security within their own borders. This implies the capacity of states and citizens to prevent and resolve conflicts through peaceful and nonviolent means and, after the conflict is over, the ability to effectively carry out reconciliation efforts. A second element is that people should enjoy without discrimination all rights and obligations - including human, political, social, economic and cultural rights - that belonging to a State implies. A third element is social inclusion - or having equal access to the political, social and economic policy making processes, as well as to draw equal benefits from them. A fourth element is that of the establishment of rule of law and the independence of the justice system. Each individual in a society should have the same rights and obligations and be subject to the same set of rules. These basic elements which are predicated on the equality of all before the law, effectively remove any risk of arbitrariness which so often manifests itself in discrimination, abuse or oppression." (Ogata 1998)

"Threats to human security are varied – political and military, but also social, economic and environmental. A wide array of factors contribute to making people feel insecure, from the laying of landmines and the proliferation of small arms, to transnational threats such as drugs trafficking, to the spread of HIV. Once again, therefore, let me speak of human insecurity from my perspective. Refugees flee conflicts. One of the main factors of human insecurity is precisely the lack of effective political and security mechanisms to address conflicts." (Ogata 1999)

George MacLean กล่าวว่า ความมั่นคงของมนุษย์ได้ขยายการครอบคลุมจากความมั่นคงตามชายแดนในแบบวิถีคิดเก่าไปสู่เรื่องของประชาชน ความมั่นคงของมนุษย์ ได้แก่ การตระหนักถึงความจริงว่า การปกป้องคุ้มครองชีวิตของแต่ละบุคคลมิได้เกิดจากระบบรักษาความปลอดภัยของรัฐในฐานะหน่วยงานทางการเมืองเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกิดจากการเข้าถึงระบบสวัสดิการและคุณภาพชีวิตของประชาชน ความมั่นคงของมนุษย์ไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นแต่เพียงประโยชน์ต่างๆของประชาชน (การศึกษา การสาธารณสุข การพิทักษ์สันติราษฎร์) แต่ความมั่นคงของมนุษย์ยังมีความหมายถึงการปกป้องประชาชนจากความรุนแรงทางโครงสร้างแอบแฝงต่างๆที่เกิดขึ้นด้วย เช่น ความรุนแรงที่เกิดจากการเสื่อมโทรมของธรรมชาติ การอพยพย้ายถิ่นของผู้คน ความมั่นคงของมนุษย์ควรให้ความสนใจในเนื้อหาของความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ไร้รูปแบบอันเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของแต่ละบุคคลในด้านต่างๆที่อยู่รอบตัว รวมถึงชุมชนและสิ่งแวดล้อมด้วย

George MacLean: "In broad terms, human security shifts our focus from traditional territorial security to that of the person. Human security recognizes that an individual's personal protection and preservation comes not just from the safeguarding of the state as a political unit, but also from access to individual welfare and quality of life. But human security does not merely "envelope" matters of individual benefit (such as education, health care, protection from crime, and the like); this is because these matters could be thought of as part of the objectives of sovereign states. Rather, human security also denotes protection from the *unstructured violence* that often accompanies many aspects of non-territorial security, such as violence emanating from environmental scarcity, or mass migration. Therefore, just as traditional notions of territorial security involve the structured violence manifest in state warfare, human security also attends to the issue of unstructured violence.² Human security, in short, involves the security of the individual in their personal surroundings, their community, and in their environment." (Machean 2001).

ดูเหมือนว่านิยามที่สั้นที่สุดจะเป็นนิยามของ King and Murray (2001) ซึ่งพยายามเสนอนิยามที่เคร่งครัดเพื่อให้สามารถวัดได้ในเชิงปริมาณ

"ความมั่นคงของมนุษย์ คือ จำนวนปีในชีวิตอนาคตที่บุคคลจะหลุดพ้นจาก สภาพความยากจนในความหมายกว้าง (state of generalized poverty) ความยากจนในความหมายกว้างเกิดขึ้นเมื่อบุคคลตกอยู่ในสภาพที่ต่ำกว่าระดับความเป็นอยู่ที่สำคัญของมนุษย์ในด้านต่างๆ (key domain of human well-being)" เช่น มีอาหารไม่พอต่อการดำรงชีวิต การสูญเสียเสรีภาพ ฯลฯ

แนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่หลังจากการยุติสงครามเย็น (Bajpai 2000, King and Murray 2001) เดิมแนวคิดหลักด้านนี้เน้นเฉพาะ "ความมั่นคงของรัฐ" (state or national security) ซึ่งหมายถึงความมั่นคงของประเทศจากภัยคุกคามจากภายนอกประเทศ ในทฤษฎีนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความมั่นคง คือ การปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของชาติหรือในทัศนะของชาวโลกความมั่นคงหมายถึง การที่มนุษย์ชาติปลอดภัยจากการถูกฆ่าโดยอาวุธนิวเคลียร์ เป็นต้น

3.2 แนวคิดและความหมายของความมั่นคงของมนุษย์

แนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ในขณะนี้มียุทธศาสตร์พัฒนามาจากพัฒนาการ 2 ด้าน คือ เศรษฐศาสตร์การพัฒนา และศาสตร์ว่าด้วยความมั่นคงของประเทศ (King and Murray 2000)

ศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ

แม้ว่าเดิมทีเดียว นักเศรษฐศาสตร์พัฒนาจะเน้นการพัฒนาเพื่อความกินดีอยู่ดีของมนุษย์ แต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 อิทธิพลการเมืองของประเทศมหาอำนาจและองค์กรระหว่างประเทศที่มีบทบาทให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาแก่ประเทศต่าง ๆ ทำให้นักการเมือง ข้าราชการและนักวิชาการต่างเน้นการเพิ่มรายได้เป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจ ต่อมาแนวทางการพัฒนาที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเริ่มถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง อาทิเช่น ข้อวิพากษ์ของ Amartya Sen และ Mahbub ul-Hag ประเทศยากจนจำนวนมากไม่ประสบความสำเร็จในการพัฒนา ปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดแนวคิดการพัฒนาที่เน้น "ความจำเป็นพื้นฐาน" (basic needs) ในทศวรรษ 2510 ข้อมูลด้านสังคมจากหลายประเทศแสดงให้เห็นว่ารายได้ต่ำอาจไม่ใช่สาเหตุของความอยู่ดีกินดี อาทิเช่น ในบางประเทศที่มีรายได้ต่อหัวต่ำ แต่ประชากรกลับมามีอายุขัยยืนยาว เช่น จีน อินเดีย และศรีลังกา หลังจากการศึกษาขององค์การ UNICEF เรื่องผลกระทบของการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจที่มีต่อสุขภาพโภชนาการและการศึกษาของเด็ก นาย Hag ก็ได้นำเสนอรายงานเรื่อง Human Development Report ในปี 2533 ในรายงานซึ่งตีพิมพ์โดย UNDP ระบุว่า การพัฒนาจะต้องเน้น "คนเป็นศูนย์กลาง" มากกว่าการเน้นความมั่นคงของประเทศ เน้นความก้าวหน้าในด้านสาธารณสุข การศึกษา และเสรีภาพทางการเมือง กล่าวอีกนัยหนึ่งการพัฒนา คือ กระบวนการเพิ่ม "ทางเลือก" ให้แก่ ประชาชน แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีศักยภาพของศาสตราจารย์ Sen

ความมั่นคงของรัฐ

ขณะเดียวกัน แนวคิดเรื่องความมั่นคงของประเทศก็เริ่มเปลี่ยนไปจากเดิมที่เน้นการใช้กำลังทหารและนโยบายต่างประเทศเพื่อรักษาอธิปไตยของชาติ มาเน้นประเด็นความมั่นคงของมนุษย์³ การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดจากข้อเท็จจริงที่ว่าแม้ในบางประเทศที่มีความมั่นคงด้านการทหารในระดับสูง แต่กลับปรากฏว่าพลเมืองในประเทศเหล่านั้นกลับมีแต่ความไม่มั่นคง เช่น เกาหลีเหนือ เป็นต้น นอกจากนี้ นักวิชาการเริ่มตระหนักถึงปัญหาความไม่มั่นคงของมนุษย์ที่เกิดจากภัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

³ ในระหว่างทศวรรษ 2510-2520 มีองค์กรระหว่างประเทศหลายแห่งที่ เริ่มศึกษาเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ (ดู Bajpai 2000 (4-8))

ภายใต้แนวคิดเรื่องความมั่นคงของชาติ (ตามแนวคิดดั้งเดิมของกลุ่ม Realist) ความมั่นคงคือการที่รัฐใช้กำลังจัดการกับภัยคุกคามจากอีกรัฐหนึ่ง เพื่อให้ประเทศมีเอกราช มีการเมืองที่เป็นระเบียบ ดังนั้น "รัฐ" จึงเป็นสิ่งที่ต้องปกป้องคุ้มครอง แนวคิดนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง (ดู Nolan, ed. 1994, Bajpai 2000, Mack 2003) ข้อวิจารณ์ที่สำคัญที่สุด คือ ในหลายประเทศ รัฐ คือ ต้นตอของภัยคุกคามต่อชีวิตของพลเมืองของตนเอง ในศตวรรษที่ 20 ปรากฏว่ามีประชาชนจำนวนนับล้านที่ตายเพราะฝีมือของรัฐบาล จำนวนคนที่ตายนี้นับว่ามากกว่าคนที่ตายจากการรุกรานของกองทัพต่างชาติ (Rummel, www.hawaii.edu/powerkills/.) ข้อวิจารณ์อีกประการหนึ่ง คือ ในปัจจุบันภัยจากต่างประเทศมิได้มีแต่ภัยคุกคามทางทหาร แต่อาจเป็นภัยคุกคามด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม รวมทั้งภัยที่ได้มาจากอีกรัฐหนึ่ง เช่น ภัยจากการก่อการร้าย ภัยจากโรคระบาด เป็นต้น ข้อวิจารณ์ประการสุดท้าย คือ ความมั่นคงมิได้จำกัดเฉพาะความเป็นอยู่ของ "ชาติ" เท่านั้น แต่ที่สำคัญ ความมั่นคงคือ การปกป้องคุ้มครองและสวัสดิการของประชาชนในประเทศ ข้อวิจารณ์ประการหลังนี้ทำให้มีการเปลี่ยนแนวคิดความมั่นคงจาก "ความมั่นคงของรัฐ" มาเป็น "ความมั่นคงของมนุษย์" แนวคิดนี้มาได้รับความนิยมน้อยลงหลายภายหลังจากที่สงครามเย็นสิ้นสุดลง ทำให้ภัยคุกคามจากรัฐต่างชาติเริ่มลดน้อยลง

แนวคิดใหม่เรื่องความมั่นคงของมนุษย์นี้ทำให้องค์การวิชาการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม กับศาสตร์ด้านความมั่นคงเข้ามารวมตัวกัน ขณะที่นักวิชาการด้านการพัฒนามองเห็นประโยชน์จากการได้รับความสนใจจากนักการเมือง และประโยชน์จากการหันเหทรัพยากรด้านความมั่นคงทางทหารมาใช้พัฒนาประเทศ นักวิชาการด้านความมั่นคงก็ต้องการขยายพรมแดนการศึกษาไปสู่อาณาจักรความรู้ใหม่ๆ นี่คือนิยามของบทความเรื่อง "ความมั่นคงของมนุษย์" ในรายงาน Human Development Report ฉบับปี พ.ศ. 2537 รายงานกล่าวว่า "ความมั่นคงของมนุษย์มิใช่เป็นเรื่องอาวุธ แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์" ความมั่นคงของมนุษย์จะต้องมีลักษณะ 4 ประการ คือกล่าวแล้วข้างต้น คือ "เป็นเรื่องสากล" แต่ละส่วนของความมั่นคงล้วนเกี่ยวเนื่องกัน" (interdependent) "วิธีสร้างความมั่นคงที่ได้ผลที่สุดก็ด้วยการป้องกัน" (prevention) และ "ความมั่นคงต้องยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง" (people-centered)

นโยบายต่างประเทศกับความมั่นคงของมนุษย์

ประเทศ 3 ประเทศแรกที่เป็นผู้นำในการนำแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์มาบรรจุเป็นนโยบายต่างประเทศ ได้แก่ แคนาดา นอร์เวย์ และญี่ปุ่น แต่ความพยายามในการแปลงเรื่องความมั่นคงของมนุษย์มาเป็นนโยบายต่างประเทศ ทำให้เกิดนิยามที่แตกต่างและไม่สอดคล้องกันอันเนื่องจากอุดมการณ์ทางการเมืองที่ต่างกัน ตัวอย่างเช่น แคนาดานิยามความมั่นคงของมนุษย์ว่าคือ "ความปลอดภัยของประชาชนจากภัยคุกคามทั้งที่เกิดจากการใช้กำลังความรุนแรง และไม่ใช้ความรุนแรง" นิยามนี้แคบกว่านิยามของ UNDP ดังกล่าวแล้วข้างต้น ข้อเสนอแนะนโยบายต่างประเทศของแคนาดา คือ การเสริมความเข้มแข็งของกฎหมายและสร้างสมรรถนะในการบังคับกฎหมาย เพื่อให้มีการปฏิบัติตามอนุสัญญาต่อต้านอาวุธ Antipersonnel Landmines และ Rome Treaty เรื่องการก่อตั้งศาลอาชญากรรมระหว่างประเทศ รวมทั้งการประกาศร่วมเรื่องมือกับนอร์เวย์ในเรื่องปกป้องเด็กกับการใช้อาวุธ ความเคลื่อนไหวนี้ทำให้รัฐบาลอีก

หลายประเทศเริ่มใช้นโยบายความมั่นคงของมนุษย์ในบางด้าน (เช่น เรื่อง landmines อาวุธขนาดเล็ก การปกป้องเด็กจากความขัดแย้งทางทหาร การใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชน และ humanitarian) อาทิเช่น ออสเตรเลีย ซิลี เนเธอร์แลนด์ จอร์แดน และประเทศไทย

สำหรับญี่ปุ่น ความมั่นคงของมนุษย์ในนโยบายต่างประเทศมีความหมายกว้างกว่าแคนาดา และแตกต่างจากนิยามของ UNDP กล่าวคือ "ความมั่นคงของมนุษย์จะครอบคลุมภัยทุกชนิดที่คุกคามต่อความปลอดภัยของมนุษย์และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น ภัยจากปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การละเมิดสิทธิมนุษยชน การคุกคามข้ามชาติ การค้ายาที่ผิดกฎหมาย ผู้อพยพ ความยากจน โรคระบาด ฯลฯ ตลอดจนการเสริมความพยายามในการป้องกันภัยต่างๆ ดังกล่าว"⁴

รัฐบาลญี่ปุ่นยังให้เงินทุนสนับสนุนการก่อตั้งคณะกรรมการความมั่นคงของมนุษย์ โดยมีประธานร่วมคือ Sadako Ogata และ Amartya Sen คณะกรรมาธิการได้ส่งรายงานเมื่อเร็วๆ นี้เอง มีข้อสังเกตว่าในคณะกรรมการไม่มีแคนาดาเข้าร่วม ขณะเดียวกันแคนาดาและนอร์เวย์เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงก่อตั้ง 13-nation Human Security Network แต่ญี่ปุ่นไม่ยอมเข้าร่วมเครือข่ายดังกล่าว

แม้กระทั่งการประชุมกลุ่ม G8 ความมั่นคงของมนุษย์ก็กลายเป็นวาระการประชุมที่สำคัญ รัฐมนตรีต่างประเทศของกลุ่มได้ออกแถลงการณ์ร่วมกันในเรื่องดังกล่าวเมื่อเดือนมิถุนายน 2542

ความแตกต่างกันในแนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ไม่ใช่เรื่องน่าประหลาด เพราะแนวคิดนี้เกิดจากความเชื่อและระบบคุณค่าทางการเมืองและจริยธรรมมากกว่าที่จะเป็นแนวคิดในทางวิชาการเชิงวิเคราะห์ การใช้ "คนเป็นศูนย์กลาง" ของปัญหาความมั่นคงก่อให้เกิดข้อโต้แย้งหลายประการ ข้อโต้แย้งที่สำคัญ คือ รัฐบาลบางประเทศมองเห็นว่านิยามของสหประชาชาติเรื่องความมั่นคงของมนุษย์เป็นความพยายามของชาติตะวันตกที่จะยึดยึดแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนของชาวตะวันตกให้กับประเทศกำลังพัฒนา (เรียกว่าปัญหา "west against the rest" syndrome) ข้อโต้แย้งประการที่สองคือ ความมั่นคงของมนุษย์แฝงด้วยระบบคุณค่าทางจริยธรรม หากเรายอมรับว่าการที่รัฐบาลต่างชาติเข้าแทรกแซงกิจการภายในอีกประเทศหนึ่ง เพื่อป้องกันมิให้ประชาชนในประเทศดังกล่าวถูกรัฐบาลของตนสังหารหรือทารุณ เป็นการกระทำที่มีความชอบธรรมนั้นเท่ากับว่าเรากำลังยอมให้ "การปกป้องความมั่นคงของมนุษย์" อยู่เหนือ "อำนาจอธิปไตย" หรือแม้แต่ประเทศที่ไม่เคยรังแกประชาชนของตน ก็หวังเกรงว่าประเทศมหาอำนาจจะใช้ข้ออ้าง "เรื่องการปกป้องความมั่นคงของมนุษย์" มาบ่อนทำลายอำนาจอธิปไตยของชาติเล็ก ๆ

⁴ โดยสรุปแคนาดาและญี่ปุ่นมีความเห็นที่ค่อนข้างแตกต่างกันมาก ขณะที่แคนาดาเน้น ความขัดแย้งที่เกิดจากความรุนแรง และประเด็นเรื่องมนุษยธรรม (humanitarian) ญี่ปุ่นกลับเน้นความสำคัญของการพัฒนากับความเป็นศักดิ์ศรีของมนุษย์ และวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดของแคนาดาว่าเป็นการแทรกแซงด้านมนุษยธรรมในประเทศอื่น (Mack 2003 : 3)

4. ความพยายามในการวัดความมั่นคงของมนุษย์

นอกจากความขัดแย้งในเรื่องแนวคิดและนิยามของ "ความมั่นคงของมนุษย์" แล้ว การพยายามหาตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ก็มีความยุ่งยากสลับซับซ้อน มีความไม่สมบูรณ์และมีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย โดยที่ทั้งสองฝ่ายต่างก็มีเหตุผลที่น่ารับฟัง

วัตถุประสงค์ของบทความนี้จึงไม่ใช่การสร้างตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ แต่จะนำเสนอแนวทางในการสร้างตัวชี้วัดจากผลงานของ Bajpai (2000) นอกจากนี้จะกล่าวถึงข้อเสนอทางวิชาการเกี่ยวกับตัวชี้วัดของนักวิชาการอื่นๆ ได้แก่ King and Murray (2001) และ Mack (2003)

ตามทัศนะของ Bajpai การสร้างตัวชี้วัดต้องเริ่มต้นจากการตัดสินใจเลือกแนวคิดและนิยามของความมั่นคงของมนุษย์ก่อน ดังที่กล่าวมาแล้วว่า นักวิชาการในตะวันตกและตะวันออกต่างก็มีแนวคิดเรื่องนี้แตกต่างกันมาก⁵ การเลือกแนวคิดและนิยามควรเป็นการตัดสินใจของสังคม สังคมไทยมีระบบคุณค่าและอุดมการณ์ทางการเมืองที่ต่างจากชาวต่างชาติ การวัดความมั่นคงของมนุษย์จึงต้องให้สอดคล้องกับแนวคิดของคนไทยและระบบการเมืองไทย เมื่อเลือกแนวคิดได้แล้ว ก็ต้องเลือกนิยามและภัยคุกคามประเภทต่างๆ ที่สอดคล้องกันกับแนวคิดของคนในสังคมไทย เช่น เราควรเลือกภัยคุกคามทางตรง หรือทางอ้อม (ดูรายละเอียดในตารางที่ 4.3 ข้างล่าง)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว บทความนี้จึงขอสรุปเนื้อหาจากบทความของ Bajpai (2000) ในส่วนที่ว่าด้วยนิยามและประเภทของภัยคุกคามในรายงานของ UNDP ของรัฐบาลแคนาดา จากนั้นจะใช้ "ประเภทภัยคุกคาม" ในรายงานทั้งสองเป็นตัวชี้วัดความมั่นคงของไทยแล้วรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะความไม่มั่นคงที่สอดคล้องกับประเภทภัยคุกคามดังกล่าว ด้วยข้อจำกัดของเนื้อหา บทความนี้จะไม่อธิบายรายละเอียดของลักษณะความแตกต่างระหว่างภัยคุกคามประเภทต่างๆ ในรายงานทั้งสองฉบับ แต่จะนำเสนอตารางสรุปความแตกต่าง ผู้สนใจสามารถอ่านรายละเอียดได้จากงานของ Bajpai (2000)

ก) กรอบการเปรียบเทียบแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ระหว่าง UNDP กับ แคนาดา Bajpai (2000) เสนอกรอบการเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ด้วย เกณฑ์ความมั่นคง 4 ประการ คือ (1) ความมั่นคงเพื่อใคร (2) อะไรคือความมั่นคง หรือระบบคุณค่าของความมั่นคง (values) ต่างกันอย่างไร (3) อะไรคือภัยคุกคามความมั่นคง (4) มาตรการรักษาความมั่นคง เป็นอย่างไรผลการเปรียบเทียบอยู่ในตารางที่ 4.1

ข) ความหมายและการวัดความมั่นคงของมนุษย์ในรายงาน UNDP และแคนาดา ดังที่กล่าวแล้วว่า UNDP ได้จัดทำรายงานความมั่นคงของมนุษย์เป็นครั้งแรกในปี 2537 รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงาน Human Development Report เนื่องจากความมั่นคงของมนุษย์มีความหมายครอบคลุม เรื่อง "ทางเลือกของบุคคล" และ "ความมั่นคงในโอกาสและหน้าที่การงานในอนาคต" แนวคิดจึงใกล้เคียงกับแนวคิด เรื่อง Human Development Index มาก UNDP จึงต้องให้อรรถาธิบายความแตกต่างระหว่างแนวคิด

⁵ แต่บางกรณีก็แตกต่างกันในระดับ fine points

ทั้งสอง กล่าวคือ การพัฒนามนุษย์ มีความหมายกว้างกว่าความมั่นคงของมนุษย์ เพราะเป็นเรื่อง กระบวนการเพิ่ม "ทางเลือก" ของประชาชน ส่วนความมั่นคงของมนุษย์เป็นเรื่องของ การเลือกอย่างเสรีและปลอดภัย

วัตถุประสงค์ของ UNDP ในการผลักดันแนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ คือ สร้างความมั่นคงให้แก่ "บุคคล" ส่วนรัฐบาลแคนาดา เน้นการสร้างความมั่นคงให้แก่บุคคล เช่นกัน แต่ก็ยังคงเห็นความสำคัญของการดำรงความมั่นคงของชาติ (state security) ตามแนวคิดดั้งเดิม (ดูการเปรียบเทียบในตารางที่ 4.1 ข้างล่าง)

ตารางที่ 4.1 เปรียบเทียบแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ระหว่าง UNDP กับแคนาดา

	UNDP	แคนาดา
ความมั่นคงเพื่อใคร	ให้ความสำคัญกับประชาชนแต่ละคน เป็นอันดับแรก	ให้ความสำคัญกับประชาชนแต่ละคนเป็นอันดับแรก แต่ความมั่นคงของรัฐก็เป็นเรื่องสำคัญด้วยเช่นกัน
ความมั่นคงมีคุณค่าอะไร	มีความปลอดภัย ความเป็นอยู่ทางวัตถุ และมีเสรีภาพส่วนบุคคล แต่เน้นความมีศักดิ์ศรีของมนุษย์	มีความปลอดภัย ความเป็นอยู่ทางวัตถุ และมีเสรีภาพส่วนบุคคล แต่เน้นเสรีภาพทางการเมือง
มั่นคงจากการคุกคามใด	ความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม ที่สำคัญคือความรุนแรงทางอ้อม โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม	ความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม ที่สำคัญคือความรุนแรงทางตรง ทั้งสองระดับคือ ระดับชาติหรือสังคมส่วนรวม และระดับสากลหรือทั่วโลก
มั่นคงด้วยวิธีการใด	ส่งเสริมการพัฒนามนุษย์ : ความจำเป็นพื้นฐาน และความเสมอภาค ความยั่งยืน สร้างระบบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมในทุกระดับของสังคมโลก	ส่งเสริมพัฒนาการทางการเมือง : พัฒนาบรรทัดฐานสากล และธรรมาภิบาล สามารถใช้กองกำลังนานาชาติควบคุมหรือแทรกแซงได้เมื่อมีความจำเป็น

ที่มา : Bajpai,Kanti. (2000 : 36).

ในด้านความหมาย (หรือระบบคุณค่า) ของความมั่นคงของมนุษย์ รายงานทั้งสองมีความแตกต่างกันน้อยมากกล่าวคือ UNDP ให้ความสำคัญต่อคุณค่า 2 ด้าน ได้แก่ "ความปลอดภัยและความเป็นอยู่ (ในแง่วัตถุ) ของบุคคล" (safety and well being) และ "เสรีภาพของบุคคล" (individual freedom) โดยเน้นเรื่อง "ศักดิ์ศรีของความเป็นคน" (human dignity)

ส่วนแคนาดาก็ให้ความสำคัญต่อคุณค่า 2 ด้าน เช่นเดียวกัน แต่จะมีความชัดเจน ในการนิยามมากกว่า UNDP กล่าวคือ ความมั่นคงของมนุษย์ หมายถึง การที่บุคคลมีคุณภาพชีวิตขั้นต่ำที่สังคมยอมรับได้แนวคิดของแคนาดาเรื่องความปลอดภัยและความเป็นอยู่ไม่ต่างจากของ UNDP ส่วนแนวคิดเรื่องเสรีภาพของบุคคล รัฐบาลแคนาดาจะให้ความสำคัญแก่ "เสรีภาพทางการเมืองมากกว่า ดังจะเห็นได้จากการเน้นเรื่องสิทธิมนุษยชน เสรีภาพขั้นพื้นฐาน หลักนิติธรรม (rule of law) และธรรมาภิบาล (good governance)

ค) องค์ประกอบของความมั่นคงของมนุษย์ UNDP กำหนดคุณค่าความมั่นคงของมนุษย์ 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงด้านอาหาร ความมั่นคงด้านสุขภาพ ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงส่วนบุคคล ความมั่นคงในชุมชน และความมั่นคงทางการเมือง จากนั้นก็จะระบุประเภทภัยคุกคามความมั่นคง ที่เกิดในประเทศ 7 ด้าน ภัยคุกคามเหล่านี้ ก็คือ ความพยายามเบื้องต้นที่จะวัดความมั่นคงของมนุษย์นั่นเอง

ตารางที่ 4.2 ภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์ในทัศนะของ UNDP

คุณค่า (ความหมาย)	ภัยคุกคามภายในประเทศ	ภัยคุกคามระหว่างประเทศ
<ul style="list-style-type: none"> ● ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ไม่มีงานทำ ● งานที่ทำเป็นงานชั่วคราว ● รัฐไม่มี safety nets 	<ul style="list-style-type: none"> ● ความไม่เท่าเทียมของรายได้ระหว่างประเทศ ● การอพยพระหว่างประเทศ
<ul style="list-style-type: none"> ● ความมั่นคงด้านอาหาร 	<ul style="list-style-type: none"> ● ขาด food entitlement เช่น เข้าไม่ถึงทุนหรือแหล่งงานหรือไม่มีรายได้แน่นอน 	
<ul style="list-style-type: none"> ● ความมั่นคงด้านสาธารณสุข ● ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม 	<ul style="list-style-type: none"> ● โรคติดต่อและพยาธิ โรคมาเร็งและระบบการทำงานร่างกาย ขาดน้ำสะอาด มลพิษ ขาดบริการสาธารณสุข ● ปริมาณน้ำลดลง มลพิษด้านต่างๆ ที่ดินทำกินลดลง การทำลายป่า ภัยธรรมชาติ ดินเค็ม 	<ul style="list-style-type: none"> ● แรงกดดันต่อทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป เนื่องจากการเพิ่มประชากร ● สิ่งแวดล้อมเสื่อมสลาย เนื่องจากการทำลายป่า ฯลฯ
<ul style="list-style-type: none"> ● ความมั่นคงส่วนบุคคล 	<ul style="list-style-type: none"> ● อาชญากรรมรุนแรง การค้ายาเสพติด ความรุนแรงต่อเด็กและสตรี 	<ul style="list-style-type: none"> ● การค้ายาเสพติดระหว่างประเทศ
<ul style="list-style-type: none"> ● ความมั่นคงของชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ครอบครัวยุคใหม่ การล่มสลายของวัฒนธรรมและภาษา กีดกันชนกลุ่มน้อย การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ 	
<ul style="list-style-type: none"> ● ความมั่นคงของทางการเมือง 	<ul style="list-style-type: none"> ● การกดขี่/ข่มขู่ของรัฐ การละเมิดสิทธิมนุษยชน militarization 	<ul style="list-style-type: none"> ● การก่อการร้ายระหว่างประเทศ

ที่มา : UNDP (1994)

นอกจากนั้น UNDP ก็ยังระบุภัยคุกคามจากภายนอก (รวมทั้งภัยจากปัญหาภายในประเทศที่ไปกระทบความมั่นคงในประเทศอื่น) อีก 6 ด้าน (ดูตารางที่ 4.2) ได้แก่

- ภัยคุกคามต่อทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไปอันเนื่องจากแรงกดดันของการเพิ่มประชากร
- สิ่งแวดล้อมเสื่อมสลาย ความหลากหลายทางชีวภาพลดลงและการทำลายป่า ปะการัง ฯลฯ
- รายได้ระหว่างประเทศแตกต่างกันมากขึ้น เนื่องจากการบริโภคและผลิตเกินขนาดในประเทศพัฒนาแล้ว และความจนกับการทำลายสิ่งแวดล้อมในประเทศกำลังพัฒนา
- การอพยพระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น เนื่องจากความยากจนการเพิ่มประชากร และนโยบายในประเทศอุตสาหกรรม
- การค้ายาเสพติดข้ามชาติ
- การก่อการร้ายระหว่างประเทศ

รัฐแคนาดาเสนอรายการภัยคุกคามความมั่นคงที่น้อยกว่าของ UNDP แต่ก็ก็มีหลายรายการที่น่าสนใจ ดังนี้

- **ด้านเศรษฐกิจ** มีความแตกต่างของรายได้ระหว่างประเทศร่ำรวยกับยากจน การเพิ่มประชากร ความด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจ ความไม่มีเสถียรภาพจากระบบการค้าระหว่างประเทศแบบปกป้องคุ้มครอง การอพยพ
- **ด้านสิ่งแวดล้อม** ความเสื่อมสลายของสภาพแวดล้อม อาชญากรรมและการลักขโมย
- **ความมั่นคงส่วนบุคคล** ความรุนแรงต่อเด็ก การค้ายาเสพติด
- **ความมั่นคงทางการเมือง** ความขัดแย้งภายใน ความล้มเหลวของรัฐการขยายตัวของอาวุธที่มีผลทำลายล้างสูง (weapons of mass destruction) การก่อกบฏของรัฐ กบฏเปิด การสู้รบระหว่างเผ่าพันธุ์
- **ความมั่นคงด้านชุมชน** การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อย และศาสนา
- **ภัยจากโลกาภิวัตน์** การก่อการร้าย โรคระบาด โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ความไร้เสถียรภาพของเศรษฐกิจโลก มลพิษข้ามประเทศ

ง) **ความรุนแรงโดยตรงและโดยอ้อม** Bajpai (2000) ยังได้จำแนกภัยคุกคามในหัวข้อก่อนออกเป็น 2 ประเภท คือ ความรุนแรงโดยตรง (direct violence) และความรุนแรงทางอ้อม (indirect violence)⁶ โดยที่ภัยหรือความรุนแรงโดยตรง คือ เหตุการณ์ที่มี "ผู้ก่อความรุนแรง" (actor) ส่วนความรุนแรงทางอ้อมคือ กรณีที่ไม่มี "ผู้ก่อเหตุ" ตารางที่ 4.3 พยายามจำแนกภัยคุกคามออกเป็น 2 กลุ่ม

⁶ ความรุนแรงหมายถึง เหตุการณ์ที่ทำให้สภาพความเป็นอยู่หรือความปลอดภัยที่เกิดขึ้นจริง แตกต่างจากสภาพที่บุคคล ดังกล่าวคาดหวังไว้ในกรณีที่ไม่มีภัยคุกคาม

ตารางที่ 4.3 ภัยคุกคามทางตรงและทางอ้อมต่อความมั่นคงของมนุษย์

ความรุนแรงโดยตรง	ความรุนแรงทางอ้อม
<ul style="list-style-type: none"> ทำลายชีวิต/พิการ เป็นเหยื่อของการก่ออาชญากรรม การฆ่า ข่มขืนผู้หญิงและเด็ก การก่อการร้าย กลุ่มก่อการจลาจลสากล การสังหารหมู่ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การฆ่าเจ้าหน้าที่หรือตัวแทนของรัฐบาล การตายจากสงคราม การทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ : ทาส และการค้าผู้หญิงและเด็ก ใช้เด็กเป็นทหาร การล่วงละเมิดร่างกายผู้หญิงและเด็ก ในครอบครัว การลักพาตัวหรือกักขังควบคุม คู่แข่งทางการเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ยาเสพติด : การติดยาเสพติด การแบ่งแยกและครอบงำ การเลือกปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อยและสตรีทั้งด้านกฎหมายและวิถีปฏิบัติ เช่น ไม่ให้สิทธิเลือกตั้ง หรือกีดกันการมีส่วนร่วมในองค์กรทางการเมืองและสื่อมวลชน ความขัดแย้งระหว่างประเทศ : ความตึงเครียดหรือวิกฤตการณ์ระหว่างรัฐ + ความตึงเครียดหรือวิกฤตการณ์ของมหาอำนาจ การใช้อาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง การใช้อาวุธขนาดเล็ก รวมทั้งกับระเบิด 	<ul style="list-style-type: none"> การกีดกันสิทธิและความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (อาหาร, น้ำดื่ม, สาธารณสุขขั้นพื้นฐาน, การศึกษาขั้นพื้นฐาน) การเจ็บป่วย : ชีวิตถูกคุกคามด้วยการเจ็บไข้ได้ป่วย (โรคติดต่อ, โรคมาเร็ง, โรคหัวใจ) ภัยพิบัติจากธรรมชาติและผลกระทบของมนุษย์ การด้อยพัฒนา : รายได้ประชาชาติต่อหัวต่ำ การเติบโตของรายได้ประชาชาติต่ำ, ภาวะเงินเฟ้อ, การว่างงาน, ความไม่เสมอภาค, การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของประชากร, ความยากจนที่เกิดขึ้นในระดับประเทศ, การไม่มีเสถียรภาพและภาวะชบเซาทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงของสถิติประชากรในภูมิภาคหรือทั่วโลก การย้ายถิ่นของประชากร (ระดับประเทศ, ภูมิภาค, โลก) : ผู้ลี้ภัย และชนกลุ่มน้อย ภาวะสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม (ระดับท้องถิ่น, ประเทศ, ภูมิภาค, โลก)

ที่มา : Bajpai (2000 : 40)

แม้ว่ารายงานของ UNDP และแคนาดาจะระบุภัยคุกคามทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่โดยทั่วไปแล้วข้อแตกต่างสำคัญระหว่างรายงานทั้งสองคือ รายงานของแคนาดาจะเน้นภัยคุกคามทางตรง ส่วนของ UNDP จะเน้นภัยคุกคามทางอ้อม

บทความฉบับนี้จะนำตัวแปรที่วัดภัยคุกคามความมั่นคงในรายงานของ UNDP (ตารางที่ 4.2) มาหาข้อมูลสำหรับประเทศไทย และจะจำแนกภัยคุกคามออกเป็น 7 หมวด ตามแนวทางของ UNDP นอกจากนี้จะระบุว่าภัยคุกคามดังกล่าวเป็นภัยทางตรง หรือภัยทางอ้อม (ดูวัตถุประสงค์และรายละเอียดของการสร้างตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ สำหรับประเทศไทยในตอนต่อไป)

จ) มาตรการสร้างความมั่นคงของมนุษย์ ข้อเสนอเรื่องการแก้ปัญหาความมั่นคงของ UNDP และแคนาดามีส่วนที่คล้ายคลึงกันหลายประการ แต่มีความแตกต่างกันมากในข้อเสนอแนะแผนปฏิบัติการ

ทั้ง UNDP และแคนาดาต่างเห็นว่าไม่ควรใช้ "กำลัง" ในการแก้ปัญหาความมั่นคงของมนุษย์ UNDP เสนอให้ใช้การพัฒนามนุษย์เป็นเครื่องมือหลัก ส่วนแคนาดาเสนอให้ใช้มาตรการลงโทษแบบต่างๆ (sanctions) แทนการใช้กำลัง แต่ในกรณีที่ไมอาจแก้ปัญหาภัยคุกคามความปลอดภัยและเสรีภาพของ

ประชาชนด้วยมาตรการอื่นๆ ก็จำเป็นต้องใช้กำลังเป็นทางออกสุดท้าย รายงานทั้งสองสนับสนุนการร่วมมือกันระหว่างประเทศในการแก้ปัญหาความมั่นคง เพราะโลกต้องพึ่งพากันมากขึ้น รวมทั้งการสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ องค์กรระหว่างประเทศ และองค์กรเอกชนในการแก้ปัญหาความมั่นคง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องสร้างสถาบันรูปแบบใหม่

ความแตกต่างระหว่างข้อเสนอของรายงานสองฉบับนี้คือ UNDP เน้นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเปลี่ยนโครงสร้างสังคมโลก ซึ่งจะช่วยให้ภัยคุกคามความมั่นคงค่อยๆ ลดลง ชุมชนนานาชาติควรนำดอกผลจากความสงบสุขของโลกมาปรับปรุงความเป็นอยู่ของมนุษย์แทนการลงทุนด้านอาวุธ แต่แคนาดาเป็นห่วงว่าข้อเสนอของ UNDP ไม่สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้ ข้อเสนอของแคนาดาจึงเน้นเรื่องโครงการเชิงปฏิบัติ (program of action)

โดยสรุป ขณะที่แนวคิดของ UNDP (ซึ่งได้รับอิทธิพลจาก Hag) คือ การเน้นมาตรการเพื่อจัดสภาพความต้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เป็นต้นตอของภัยคุกคามต่างๆ โดยเน้นกระบวนการพัฒนาแบบยั่งยืน เป็นธรรมและมีส่วนร่วม ประเทศตะวันตก เช่น แคนาดา มองเห็นว่าปัญหาความรุนแรงและความไม่มั่นคงในประเทศกำลังพัฒนาเกิดจากความต้อยพัฒนาทางการเมือง (political under development) หนทางแก้ไขจึงควรเน้น "การปกป้องคุ้มครอง" มากกว่าการพัฒนา

นอกจากงานของ Bajpai (2000) แล้ว ก็มีงานวิชาการที่พยายามเสนอวิธีวัดความมั่นคงของมนุษย์ จำนวนไม่มากนัก อาทิเช่น งานของ Mack (2003) เน้นการสร้างตัวชี้วัดความรุนแรงโดยตรงที่มีผลต่อความมั่นคงของมนุษย์ งานของ King and Murray (2001) เป็นการสร้างดัชนีรวมเพื่อวัดความมั่นคงของมนุษย์ โดยเสนอสูตรที่วัดความมั่นคงด้านต่างๆ ในระดับบุคคล งานของ Calvani (2001) เสนอตัวชี้วัดภัยคุกคามจากการก่อการร้าย อาชญากรรม และยาเสพติดในเอเชีย งานของสหประชาชาติ (การประชุม UN Millennium Summit ในปีค.ศ. 2000) ซึ่งเสนอตัวชี้วัดด้านอาวุธอำนาจทำลายล้างสูง นอกจากนี้ก็มีองค์กรหลายแห่งที่จัดทำดัชนีในด้านต่างๆ ที่มีมิติทางด้านเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของมนุษย์ อาทิเช่น Transparency International สร้างดัชนีการคอร์รัปชั่น และดัชนีความโปร่งสน Fraser Institute และ จัดทำดัชนีเสรีภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Freedom Index) เป็นต้น

5. แนวคิดและการวัดความมั่นคงของมนุษย์ในประเทศไทย

น่าประหลาดใจว่านักวิชาการไทยมีแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ที่ก้าวหน้ากว่านักวิชาการต่างประเทศ⁷ ขณะที่ทางตะวันตกเพิ่งหันสนใจ "ความมั่นคงของมนุษย์" ภายหลังสงครามเย็นยุติลง แต่ศาสตราจารย์ป๋วย อึ้งภากรณ์ เขียนบทความเรื่อง "คุณภาพแห่งชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง : จากครรภ์มารดาสู่เชิงตะกอน" ตั้งแต่ พ.ศ. 2516 ก่อนรายงานของ UNDP ถึง 21 ปี

หากเปรียบเทียบตัวแปรคุณภาพชีวิตในบทความของศาสตราจารย์ป๋วย กับภัยคุกคามประเภทต่างๆ ของ UNDP ในตารางที่ 4.2 ปรากฏว่าศาสตราจารย์ป๋วย ได้นำเสนอตัวแปรสำคัญที่ ครอบคลุมคุณ

⁷ รายงานเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ในรายงานของ UNDP ก็เป็นแนวคิดของนักวิชาการจากเอเชีย

ภาพชีวิตได้กว้างขวางกว่า UNDP อาทิเช่น คุณค่าอาหารที่แม่รับประทานในระหว่างตั้งครรภ์ การได้รับข้อมูลข่าวสารที่ไม่ถูกบิดเบือนด้วยการโฆษณา การมีทรัพย์สินมรดกเหลือพอใช้เลี้ยงลูกที่ยังเล็กให้โตโดยไม่เป็นภาระของรัฐบาล การเผาคนตายแทนการฝังเพื่อให้คนอื่นได้มีที่ดินทำกิน ฯลฯ

แต่ที่สำคัญก็คือ แนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ของศาสตราจารย์ป๋วย เป็นแนวคิดบนพื้นฐานของวงจรชีวิตที่เป็นจริงตั้งแต่ก่อนเกิดจนตาย และถูกเผาบนเชิงตะกอน

ในตอนต้นทศวรรษ 2530 ปัญหาความยากจนในชนบททำให้รัฐบาลเริ่มหันมาให้ความสนใจกับแนวการพัฒนาแบบความจำเป็นพื้นฐาน ดังนั้นจึงมีความพยายามในการวัดระดับการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบท ความจำเป็นพื้นฐาน และความต้องการของชุมชนในชนบทของไทย รัฐบาลได้นำแบบสอบถาม กชช. 2 ค. และ จปฐ. มาใช้เป็นเครื่องมือ (สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ 2546 : 107)

กชช. 2 ค. คือ ตัวชี้วัดการพัฒนาชนบทซึ่งพัฒนามาจากการจัดเก็บข้อมูลระดับหมู่บ้านเริ่มพัฒนาในปี 2527 และมีการทดสอบ ปรับปรุงเรื่อยมาจนเริ่มใช้เก็บข้อมูลทุก 2 ปี ตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นมา กชช.2 ค. มีตัวชี้วัดประมาณ 40 ตัวประกอบด้วย 1) โครงสร้างพื้นฐาน 2) การผลิต รายได้ และการทำงาน 3) สาธารณสุข 4) การบริโภคและน้ำใช้เพื่อการเกษตรกรรม 5) การศึกษาและวัฒนธรรม 6) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การมีฐานข้อมูลต่อเนื่องทำให้ กชช. 2 ค. เป็นเครื่องมือสำคัญในการวัดการเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และกรมการพัฒนาชุมชนได้ใช้ กชช. 2 ค. จัดกลุ่มหมู่บ้านยากจนเพื่อกำหนดเป้าหมายโครงการพัฒนาชนบท ตัวชี้วัดนี้ครอบคลุมเฉพาะพื้นที่ชนบทและได้รับการออกแบบให้สะท้อนความจำเป็นและความต้องการของชุมชนชนบทไทย⁸

ในปี 2528 มีการพัฒนาตัวชี้วัดการพัฒนาชนบทภายใต้คณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ ได้แก่ จปฐ. ซึ่งเป็นข้อมูลระดับครัวเรือน จัดเก็บทุกปี มีตัวชี้วัดประมาณ 40 ตัว แบ่งเป็น 9 กลุ่ม 1) โภชนาการ 2) ที่อยู่อาศัย 3) การศึกษาและสุขภาพ 4) ความปลอดภัยในครัวเรือน 5) รายได้ 6) การวางแผนครอบครัว 7) การมีส่วนร่วม 8) วัฒนธรรมและศาสนา 9) สิ่งแวดล้อม จปฐ.ได้รับการปรับปรุงทุกห้าปีตามวงจรแผนฯ ชาติเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาระดับชาติ และใช้ติดตามและประเมินผลการพัฒนาตามแผนฯ ชาติ

แนวคิดสมัยใหม่เรื่องความมั่นคงของมนุษย์เพิ่งกลับมาได้รับความสนใจจากนักวิชาการไทย เมื่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้เผยแพร่รายงานไปทั่วโลก ในช่วงเดือนธันวาคม ปี 2545 ได้มีการจัดการประชุมทางวิชาการระหว่างประเทศ เรื่อง ความท้าทายต่อความมั่นคงของมนุษย์ในโลกไร้พรมแดน ซึ่งจัดโดย Commission of Human Security และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นในการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อความมั่นคงของมนุษย์ในประเทศไทย จากกลุ่มนักวิชาการระดับชาติ

⁸ แต่ข้อมูลกชช 2 ค. ถูกโจมตีว่ามีความผิดพลาดมาก

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของมนุษย์นั้น นักวิชาการไทย องค์กรและหน่วยงานต่างๆ หลายแห่งได้ให้ความสนใจในประเด็นนี้ และได้มีการเสนอแนวคิด และวิธีการวัดความมั่นคงของมนุษย์ ที่เหมาะสมกับสังคมไทยขึ้น

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม 2545 ประธานกรรมการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ได้ให้ความหมายของ ความมั่นคงของมนุษย์ และดัชนีความมั่นคงของมนุษย์ ไว้ดังนี้

- ความมั่นคงทางสุขภาพ - ความไม่เป็นโรคร้ายแรง ไม่เจ็บไข้ได้ป่วยถึงขั้นที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพหรือการดำเนินชีวิตตามปกติ
- ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ - มีช่องทางเลี้ยงชีพหรือมีรายได้เพียงพอแก่ความจำเป็นพื้นฐานของตนเองและครอบครัวอันประกอบด้วยปัจจัย 4 เป็นอย่างน้อย โดยไม่มีหนี้สินที่เป็นภาระเกินกำลังส่งคืน รวมทั้งมีหลักประกันความมั่นคงของรายได้ในอนาคตตามสมควร
- ความมั่นคงทางสังคม - รวมถึงความมั่นคงของครอบครัวและชุมชน ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขในสังคม
- ความมั่นคงทางการเมืองการปกครอง - การมีสิทธิเสรีภาพเพียงพอ ไม่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน มีความยุติธรรมเสมอภาคในสังคม ประเทศชาติมีความปลอดภัยจากการรุกรานหรือการทำให้แตกสลาย
- ความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยอย่างต่อเนื่องต่อการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต โดยไม่เกิดการเสื่อมโทรมจนเป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อความมั่นคงด้านอื่น ๆ

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรมได้นำเสนอตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ที่สอดคล้องกับสังคมไทย โดยอาศัยแนวคิดจาก UNDP ดังในตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์

ดัชนี	ตัวชี้วัด
ความมั่นคงทางสุขภาพ	<ul style="list-style-type: none"> อัตราการตายของทารกแรกเกิด ไม่เกิน...ต่อประชากร 1 ล้านคน อัตราการเสียชีวิตจากโรคที่ป้องกันได้ ไม่เกิน...ต่อประชากร 1 ล้านคน ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของประชาชน ไม่เกินร้อยละ...ของรายได้ประชาชาติ จำนวนคนที่เป็นโรคร้ายแรง มีอัตราไม่เกิน...ต่อประชากร 1 ล้านคน
ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ	<ul style="list-style-type: none"> จำนวนเด็กที่มีอาหารรับประทานไม่ครบมื้อ ไม่เกินร้อยละ...ของจำนวนเด็กทั้งสิ้น อัตราการมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง ไม่ต่ำกว่าร้อยละ...ของจำนวนประชากร จำนวนคนจน ไม่เกินกว่าร้อยละ...ของจำนวนประชากร อัตราการมีงานทำ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ...ของจำนวนประชากรวัยแรงงาน
ความมั่นคงทางสังคม	<ul style="list-style-type: none"> จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมขึ้นไป ไม่น้อยกว่าร้อยละ...ของจำนวนประชากร การทำลายชีวิตตนเอง มีจำนวนไม่เกิน...ต่อประชากร 1 ล้านคน จำนวนอาชญากรรมร้ายแรง มีอัตราไม่เกิน...ต่อประชากร 1 ล้านคน กรณี ความขัดแย้งสาธารณะ มีจำนวนไม่เกิน...ต่อประชากร 1 ล้านคน
ความมั่นคงทางการเมืองการปกครอง	<ul style="list-style-type: none"> ประชาชนที่เห็นว่า สังคมไม่มีภัยคุกคามจากการทำร้ายหรือการรุกรานของกองกำลังทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ มีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ... ประชาชนที่เห็นว่าประเทศมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างน่าพอใจ มีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ... ประชาชนในท้องถิ่นที่เห็นว่าชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการปกครองและจัดการท้องถิ่นของตน มีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ... กรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชน มีจำนวนไม่เกิน...ต่อประชากร 1 ล้านคน
ความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none"> พื้นที่ป่าบก มีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ...ของพื้นที่ประเทศ พื้นที่ป่าชายเลน มีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ...ของพื้นที่ประเทศ ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมเป็นพิษหรือมลภาวะ มีจำนวนไม่เกิน...ต่อประชากร 1 ล้านคน การเสียชีวิตจากภัยธรรมชาติ มีจำนวนไม่เกิน...ต่อประชากร 1 ล้านคน

ที่มา : โปบลีย์ วัฒนศิริธรรม (2546)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

จากแนวคิดที่ว่า "คนเราควรได้รับการพัฒนาให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ในชีวิต ต้องได้รับการทางสังคมพื้นฐานอย่างเพียงพอ และอยู่ในครอบครัวที่สามารถทำหน้าที่ของสถาบันครอบครัวได้ครบถ้วน" กรมประชาสงเคราะห์ได้เสนอให้มีการสร้างเครื่องชี้วัดความผาสุกของครัวเรือนจากคุณลักษณะของครอบครัวที่มั่นคง ผาสุก สามารถทำหน้าที่ของสถาบันครอบครัวที่สมบูรณ์ หากครอบครัวดี คนจะดี สังคมจะมีสุข กำหนดสิ่งที่ครอบครัวควรจะมีควรจะเป็น เรียกว่า "ครอบครัวผาสุก"

ครอบครัวผาสุก จะประกอบด้วย คุณลักษณะที่ทำให้ครอบครัวผาสุกหรือเรียกว่าตัวบ่งชี้ความผาสุก มี 4 หมวด 20 ตัวชี้วัด โดยลักษณะของครัวเรือนในแต่ละตัวชี้วัด จะเข้าลักษณะครอบครัวผาสุกหรือไม่ ได้มีการกำหนดค่าร้อยละเป้าหมาย เพื่อเป็นเกณฑ์วัด (เป้าหมาย) มีดังนี้

ตารางที่ 5.2 ครอบครัวผาสุก

หมวดที่	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย (ร้อยละ)
1.ครอบครัวมีองค์ประกอบดี	1. มีสมาชิกอย่างน้อย พ่อ แม่ ลูก ในแต่ละครอบครัวอยู่พร้อมหน้าเป็นการถาวร	85
	2. มีสมาชิกที่อยู่ในวัยแรงงานหาเลี้ยงครอบครัว	99
	3. เด็กอายุแรกเกิดถึง 14 ปี อยู่ร่วมกับพ่อแม่	95
	4. ไม่มีสมาชิกที่พิการทางกาย ทางจิต หรือสติปัญญา จนช่วยเหลือตนเองไม่ได้	95
	5. ไม่มีสมาชิกที่เจ็บป่วยเรื้อรังจนช่วยเหลือตนเองไม่ได้	99
	6. ไม่มีเด็กกำพร้า พ่อ แม่	99
	7. ไม่มีเด็กถูกทอดทิ้ง	99
2.ครอบครัวมีความอบอุ่น	8. เด็กในครอบครัวไม่เคยหนีออกจากบ้าน	95
	9. ผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่	95
	10. สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติต่อกันด้วยความรัก และปรับทุกข์ เผลี่ยสุกกันอย่างมีเหตุผล	99
3.ครอบครัวสุขสมบูรณ์พึ่งตนเองได้	11. มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย	99
	12. รายได้หรือผลผลิตพอกินพอใช้ในครอบครัว	70
	13. ครอบครัวมีรายได้ตามเกณฑ์ จปฐ.	70
	14. สมาชิกในครอบครัว อายุ 14-50 ปี สามารถอ่านออกเขียนได้ทุกคน	99
	15. คนในครอบครัวรู้เรื่องการป้องกันและรักษาสุขภาพอนามัย	85
	16. คนในครอบครัวได้รับสิทธิในฐานะที่เป็นพลเมืองไทยตามกฎหมาย	99
	17. คนในครอบครัวรู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ขั้นพื้นฐาน	90
4.ครอบครัวสามารถใช้บริการของรัฐ	18. คนในครอบครัวเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม	60
	19. รู้จักแหล่งบริการทางสังคม	85
	20. มีความสามารถไปรับบริการตามสิทธิขั้นพื้นฐาน	70

ที่มา : กรมประชาสงเคราะห์ 2536

เมื่อรัฐบาลได้มีความคิดริเริ่มที่มุ่งจะพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่พึงประสงค์อย่างแท้จริง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จึงได้จัดให้มีการสัมมนาทางวิชาการ ระดมความคิดเห็น เพื่อศึกษากรอบแนวคิด วิธีการดำเนินงานเกี่ยวกับเรื่องความมั่นคงของมนุษย์

ผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการดังกล่าว ก่อให้เกิดเอกสารวิชาการเรื่อง "ทิศทางใหม่ : ความมั่นคงของมนุษย์ของประเทศไทย" โดย นพ.สุภาชัย สาระจรัส ได้มีการเสนอตัวอย่างดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต (ความมั่นคงของมนุษย์) ไว้ดังนี้

ตารางที่ 5.3 ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต (ความมั่นคงของมนุษย์)

องค์ประกอบ	องค์ประกอบย่อย	ขอบเขตที่พิจารณา	ตัวชี้วัดสำคัญ
1. สุขภาพ	(ก) การตาย (ข) ความเจ็บป่วย (ค) โภชนาการ	1. การคาดคะเนอายุขัย 2. จำนวนการตายของทารก 3. จำนวนการตายของเด็ก 1. ประชาชนผู้พิการหรือสูญเสียหน้าที่ของอวัยวะ 2. อุบัติการณ์การเจ็บป่วยด้วยโรคร้ายแรง 1. น้ำหนักทารกแรกเกิด 2. การได้รับแคลอรี 3. การบริโภคโปรตีน	- การคาดคะเนจำนวนปีของอายุขัย - จำนวนการตายของทารกต่อการเกิดมีชีวิต 1,000 ราย - จำนวนการตายของเด็ก (อายุ 1-4 ปี) ต่อการเกิดมีชีวิต 1,000 ราย - ร้อยละของประชากรที่มีความพิการหรือสูญเสียหน้าที่ของอวัยวะ - จำนวนของผู้ที่เจ็บป่วยด้วยโรคร้ายแรงต่อประชากร 1,000 ราย - ค่าเฉลี่ยของน้ำหนักทารกแรกเกิดหน่วยเป็นกิโลกรัม - ร้อยละของค่าเฉลี่ยน้ำหนักทารกแรกเกิด เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานสากล - ค่าเฉลี่ยของจำนวนแคลอรีที่ได้รับในแต่ละวัน - ร้อยละของค่าเฉลี่ยจำนวนแคลอรีที่ได้รับในแต่ละวัน เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานสากล - ค่าเฉลี่ยของจำนวนโปรตีนที่ได้รับในแต่ละวัน (หน่วยเป็นกรัมต่อวัน) - ค่าเฉลี่ยของจำนวนโปรตีนที่ได้รับในแต่ละวันคิดเป็นร้อยละ เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานสากล
2. ระดับการศึกษา	(ก) การศึกษาเบื้องต้น (ข) การศึกษาต่อเนื่อง (ค) การศึกษาต่อเนื่องระดับสูง	1. การลงทะเบียนเข้าเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา 2. ความสมบูรณ์ของหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา 3. การรู้หนังสือ 1. การลงทะเบียนเข้าเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมต้น 2. การลงทะเบียนเข้าเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมปลาย 1. การลงทะเบียนเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัย	- สัดส่วนของผู้ลงทะเบียนเข้าเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา - ผู้ที่จบหลักสูตรประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละเมื่อเทียบกับกลุ่มอายุที่จบการศึกษา - อัตราการอ่านออกเขียนได้ของประชากร - สัดส่วนของผู้ลงทะเบียนเข้าเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมต้น - สัดส่วนของผู้ลงทะเบียนเข้าเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมปลาย - สัดส่วนของผู้ลงทะเบียนเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัย
3. การทำงาน	(ก) การจ้างงาน	1. ภาวะการจ้างงาน	- อัตราการว่างงานคิดเป็นร้อยละเมื่อเทียบกับคนวัยทำงาน - อัตราการจ้างงานคิดเป็นร้อยละเมื่อเทียบกับคนวัยทำงาน

องค์ประกอบ	องค์ประกอบย่อย	ขอบเขตที่พิจารณา	ตัวชี้วัดสำคัญ
	(ข) สภาพการทำงาน	2. การจ้างงานแบบเต็มเวลา 1. ชั่วโมงการทำงานรวมเวลาที่ใช้เดินทาง 2. วันหยุดพักร้อน และวันหยุดสุดสัปดาห์ 3. การลาหยุดงานที่สาเหตุจากความเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุในการทำงาน	- จำนวนชั่วโมงการทำงานต่อวัน/ต่อสัปดาห์ - จำนวนชั่วโมงที่ใช้ในการเดินทางไปทำงานต่อวัน/ต่อสัปดาห์ - จำนวนวันหยุดต่อปี - จำนวนการลาหยุดงานที่มีสาเหตุจากความเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุในการทำงานต่อคนทำงาน 1,000 รายต่อปี
4. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ	(ก) สภาพที่อยู่อาศัย (ข) การขนส่งและการคมนาคม (ค) สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ	1. น้ำดื่ม 2. ปัจจัยสนับสนุนด้านสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม 3. ไฟฟ้า 4. ความแออัดของสภาพที่อยู่ 1. ถนนหนทาง 2. โทรศัพท์ 1. อุบัติการณ์ของความเสียหายธรรมชาติ 2. ภาวะแวดล้อมเป็นพิษ 3. การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ	- ร้อยละของครอบครัวที่มีน้ำสะอาดใช้ดื่ม - ร้อยละของครอบครัวที่มีปัจจัยสนับสนุนด้านสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม - ร้อยละของครอบครัวที่มีการใช้ไฟฟ้า - จำนวนพื้นที่ของที่อยู่อาศัยหน่วยเป็นกิโลเมตรต่อคน - ถนนที่มีสภาพดีทั้งหมดหน่วยเป็นกิโลเมตรต่อประชากร 1,000 ราย - จำนวนการมีโทรศัพท์ต่อประชากร 1,000 ราย - จำนวนการเสียชีวิตที่เกิดจากความเสียหายของธรรมชาติ ต่อประชากร 1,000 รายต่อปี - ความหนาแน่นของก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์และไนโตรเจนในเมือง - ภาวะการนำเสียของแม่น้ำสายหลัก - ร้อยละของการตัดไม้ทำลายป่าเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ทั้งหมดของป่าไม้ - ร้อยละของการทำลายพื้นที่เกษตรกรรมเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมด
5. สภาพครอบครัว ความเป็นอยู่	(ก) โครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัว (ข) ความมั่นคงของครอบครัว	* ยังไม่ได้กำหนดตัวชี้วัดสำหรับองค์ประกอบนี้ แต่ตัวชี้วัดมีความสัมพันธ์ทางอ้อมกับ 1) ขนาดของครอบครัว 2) เด็กเร่ร่อนจรจัด 3) ลักษณะครอบครัวเดี่ยว 4) ผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพัง 1. อัตราการหย่าร้าง 2. ความรุนแรงในครอบครัว	- จำนวนสมาชิกในครอบครัว - จำนวนเด็กเร่ร่อนจรจัดต่อประชากรเด็ก 1,000 ราย - จำนวนครอบครัวเดี่ยวต่อ 1,000 ครอบครัว - จำนวนผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังต่อจำนวนผู้สูงอายุ 1,000 ราย - จำนวนผู้หย่าร้างต่อคู่สมรส 1,000 คู่ - จำนวนของผู้ที่กระทำรุนแรงต่อสมาชิกภายในครอบครัว ต่อ 1,000 ครอบครัว

องค์ประกอบ	องค์ประกอบย่อย	ขอบเขตที่พิจารณา	ตัวชี้วัดสำคัญ
6.สภาพความเป็นอยู่ในชุมชน	(ก)การมีส่วนร่วมในชุมชน (ข)ความมั่นคงในชุมชน	* ยังไม่ได้กำหนดตัวชี้วัดสำหรับองค์ประกอบนี้ แต่อาจพิจารณาได้จาก 1)โอกาสของประชาชนที่มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ 2)กระบวนการฉันทามติเกี่ยวกับกิจการสาธารณะ 1.อัตราการเกิดอาชญากรรม 2.อัตราการเสพยา 3.อัตราการฆ่าตัวตาย	-จำนวนของการเกิดอาชญากรรมชนิดร้ายแรง ต่อประชากร 1,000 รายต่อปี -จำนวนผู้เสพยาต่อประชากร 1,000 รายต่อปี -จำนวนผู้ที่ฆ่าตัวตายต่อประชากร 1,000รายต่อปี
7.วัฒนธรรมจิตวิญญาณ/ความเชื่อและงานอดิเรก/สันทนาการ	(ก)วัฒนธรรมความเป็นอยู่ (ข)จิตวิญญาณ/ความเชื่อ (ค)การพักผ่อน(ทางกาย) (ง)การพักผ่อน	* ไม่ได้กำหนดตัวชี้วัดสำหรับองค์ประกอบนี้ แต่ตัวชี้วัดจะเกี่ยวข้องทางอ้อมกับ - ขอบเขตหรือจำนวนการสนับสนุนวัฒนธรรม *ไม่ได้กำหนดตัวชี้วัดสำหรับองค์ประกอบนี้ *ไม่ได้กำหนดตัวชี้วัดสำหรับองค์ประกอบนี้ แต่ตัวชี้วัดจะเกี่ยวข้องทางอ้อมกับ 1)วิทย์ 2)โทรทัศน์ 3)สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสันทนาการในเมือง * ไม่ได้กำหนดตัวชี้วัดสำหรับองค์ประกอบนี้	-สัดส่วนของประชากรต่อจำนวนที่นั่งในโรงภาพยนตร์ -จำนวนหนังสือในห้องสมุดประชาชนต่อประชากร 1,000 ราย -ยอดจำหน่ายหนังสือพิมพ์ต่อประชากร 1,000 ราย -จำนวนการมีวิทยุต่อประชากร 1,000 ราย -จำนวนการมีโทรทัศน์ต่อประชากร 1,000 ราย -สัดส่วนของประชากรต่อจำนวนที่นั่งในศูนย์กีฬา -ร้อยละของสวนสาธารณะและพื้นที่สันทนาการต่ออาณาบริเวณทั้งหมดในเมือง

ที่มา : กระทรวงพัฒนาสังคมฯ 2546

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดทำดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุข (Well - being Index) ความอยู่ดีมีสุข หมายถึง การมีสุขภาพอนามัยที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้ มีงานทำที่ทั่วถึง มีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีพ มีครอบครัวที่อบอุ่นมั่นคง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ

ตารางที่ 5.4 ดัชนีความอยู่ดีมีสุข

ดัชนี	องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
1.สุขภาพอนามัย	1.การมีชีวิตยืนยาว 2.การมีสุขภาพอนามัยที่ดี 3.การสร้างความเป็นธรรมในระบบสาธารณสุข	1. อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด 2. สัดส่วนประชากรที่ไม่เจ็บป่วยในแต่ละปี 3. สัดส่วนประชากรที่มีหลักประกันสุขภาพ
2.ความรู้	4.การได้รับการศึกษาของคนไทยอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน 5.คุณภาพการศึกษา	4. จำนวนปีเฉลี่ยที่ได้รับการศึกษาของประชาชน 5. อัตราการเข้าเรียนหนังสือของเด็กชั้นมัธยมศึกษาและมัธยมศึกษาปลาย 6. ผลคะแนนการทดสอบวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์
3.ชีวิตการทำงาน	6.การมีงานทำอย่างทั่วถึง 7.ความมั่นคงในการทำงาน	7. สัดส่วนผู้ว่างงาน 8. สัดส่วนแรงงานที่มีบริการสวัสดิการและอยู่ในข่ายครอบคลุมของกองทุนประกันสังคม
4.รายได้และการกระจายรายได้	8.รายได้ 9.การกระจายรายได้	9. สัดส่วนคนยากจนด้านรายได้ 10. สัมประสิทธิ์การกระจายรายได้
5.สภาพแวดล้อม	10.ด้านที่อยู่อาศัยและการได้รับบริการสาธารณสุขมูลโรค 11.ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 12.สิ่งแวดล้อม	11. สัดส่วนครัวเรือนที่มีบ้านและที่อยู่เป็นของตนเอง 12. สัดส่วนครัวเรือนที่มีน้ำประปาใช้ 13. สัดส่วนคดีอาชญากรรมต่อประชากร 14. สัดส่วนคดียาเสพติดต่อประชากร 15. ดัชนีคุณภาพแหล่งน้ำ 16. สัดส่วนขยะต่อประชากรแต่ละปี 17. สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ทั้งหมด
6.ด้านชีวิตครอบครัว	13.สัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัว 14.การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ	18. อัตราการหย่าร้าง 19. อัตราการจดทะเบียนสมรส 20. ความอบอุ่นของครอบครัว 21. ร้อยละของครัวเรือนที่มีรายได้มากกว่ารายจ่ายร้อยละ 10
7.การบริหารจัดการที่ดี	15.หลักคุณธรรม 16.การมีส่วนร่วม 17.ความคุ้มค่า 18.ความโปร่งใส	22. สัดส่วนจำนวนข้าราชการที่ถูกลงโทษทางวินัย 23. สัดส่วนของผู้มาใช้สิทธิ์เลือกตั้ง 24. สัดส่วนค่าใช้จ่ายภาครัฐต่อ GDP 25. ดัชนีชี้วัดคอร์รัปชันขององค์กร Transparency International (TI)

ที่มา : สศช. 2546

นอกจากนั้น เพื่อให้คนไทยมีมาตรฐานการดำรงชีวิตหรือคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้ทำการประมวลกรอบแนวคิด องค์ประกอบของตัวชี้วัด และกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดของหน่วยงานต่างๆที่ได้พัฒนาขึ้น เช่น ตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของคนไทย โดย สศช. ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับครัวเรือน (จปฐ.) ของกรมการพัฒนาชุมชน ดัชนีชี้วัดความเข้ม

แข็งของชุมชน โดย สกว. และ Human Achievement Index (HAI) ของ UNDP เป็นต้น เพื่อนำมาสังเคราะห์และกำหนดเกณฑ์พื้นฐานในการดำรงชีวิตของคนไทย

กรอบแนวคิดของเกณฑ์พื้นฐานในการดำรงชีวิตของคนไทย ประกอบด้วยหลักคิด 3 ประการ ได้แก่ (1) ความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 (2) การสนองต่อความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิตในสังคมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และ (3) การมีชีวิตที่มีความมั่นคงและปลอดภัย (www.nesdb.go.th)

- ความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ
 - 1) ทุกคนได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนไม่น้อยกว่า 12 ปี และมีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะฝีมือ และวิชาชีพที่จำเป็นในการดำรงชีวิต
 - 2) ทุกคนได้รับการประกันสุขภาพที่ได้มาตรฐาน
 - 3) ผู้ที่มีอายุเกิน 60 ปี และไม่มีรายได้เพียงพอในการยังชีพ ได้รับหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิต
- ความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต
 - 4) ทุกคนได้รับอาหารที่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย
 - 5) ทุกคนมีความมั่นคงในที่พำนัก
 - 6) ทุกคนมีน้ำสะอาดเพื่อดื่มอย่างน้อย 5 ลิตร / คน / วัน และมีน้ำใช้อย่างน้อย 45 ลิตร /คน / วัน
 - 7) ทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้
 - 8) ทุกคนมีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ
- ความมั่นคงในชีวิต
 - 9) ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและแหล่งทุนในการประกอบอาชีพ
 - 10) ทุกครัวเรือนมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และปลอดภัยจากยาเสพติด

ตารางที่ 5.5 เป็นการเปรียบเทียบความพยายามในการวัดความมั่นคงของมนุษย์ ของ UNDP ไทเปอูลย์ วัฒนศิริธรรม และกระทรวงพัฒนาสังคมฯ

ตารางที่ 5.5 เปรียบเทียบดัชนีชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์

UNDP	อ.ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (14 รายการ)	ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (4 รายการ)	ความมั่นคงด้านแรงงาน (5 รายการ)
ความมั่นคงทางอาหาร (1 รายการ)	ความมั่นคงทางสุขภาพ (4 รายการ)	ความมั่นคงทางสุขภาพ (7 รายการ)
ความมั่นคงทางสุขภาพ (7 รายการ)	ความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม(4 รายการ)	ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (7 รายการ)
ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม (6 รายการ)	ความมั่นคงทางสังคม(4 รายการ)	ความมั่นคงในสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน (5 รายการ)
ความมั่นคงของบุคคล(6 รายการ)	ความมั่นคงทางการเมืองการปกครอง (4 รายการ)	ความมั่นคงในสภาพครอบครัว ความเป็นอยู่ (6 รายการ)
ความมั่นคงของชุมชน(3 รายการ)		ความมั่นคงทางการศึกษา (6 รายการ)
ความมั่นคงทางการเมือง (4 รายการ)		ความมั่นคงทางวัฒนธรรม/จิตวิญญาณ/ ความเชื่อ และงานอดิเรก สันทนาการ

UNDP	อ.ไฟบูลย์ วัฒนศิริธรรม	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (14 รายการ)	ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (4 รายการ)	ความมั่นคงด้านแรงงาน (5 รายการ)
รายได้ขั้นพื้นฐาน		
เงินอุดหนุนภาครัฐ		
การจ้างงาน		ภาวะการจ้างงาน
- ผู้มีงานทำ	อัตราการมีงานทำ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ... ของจำนวนประชากร	
- ผู้มีงานทำแบบชั่วคราว		
ผู้ไม่มีงานทำ		
- อัตราการว่างงาน		
- ผู้กำลังหางาน		
จำนวนคนจน	จำนวนคนจนไม่เกินกว่าร้อยละ.....ของจำนวนประชากร	
ที่ดินทำกิน		
การเข้าถึงแหล่งเงินทุน		
อัตราเงินเฟ้อ		
การไม่มีที่อยู่อาศัย	อัตราการมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง ไม่ต่ำกว่าร้อยละ.....ของจำนวนประชากร	
สัมประสิทธิ์ของความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient)		
ความมั่นคงทางอาหาร (1 รายการ)		
ระบบการกระจาย การเข้าถึงแหล่งอาหาร	จำนวนเด็กที่มีอาหารรับประทานไม่ครบมื้อ ไม่เกินร้อยละ...ของจำนวนเด็กทั้งสิ้น	
		การจ้างงานแบบเต็มเวลา
		ชั่วโมงการทำงานรวมเวลาที่ใช้ เดินทาง
		วันหยุดพักผ่อนและวันหยุดสุดสัปดาห์
		การลาหยุดงานที่สาเหตุจากความเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุในการทำงาน
ความมั่นคงด้านสุขภาพ (7 รายการ)	ความมั่นคงด้านสุขภาพ (4 รายการ)	ความมั่นคงด้านสุขภาพ (7 รายการ)
ความตายเนื่องจากเป็นโรคต่างๆ	อัตราการเสียชีวิตจากโรคที่ป้องกันได้ไม่เกิน.....ต่อประชากร 1 ล้านคน	
ความตายเนื่องจากการคลอดบุตร		
อาหารไม่สะอาด		
สภาพแวดล้อมเป็นพิษ		
ความไม่เท่าเทียมในบริการสาธารณสุข		

UNDP	อ.ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
จำนวนแพทย์ต่อประชากร		
	อัตราการตายของทารกแรกเกิด ไม่เกิน..... ต่อประชากร 1 ล้านคน	จำนวนการตายของทารก
	ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของประชาชน ไม่เกินร้อยละ...ของรายได้ประชาชาติ	
	จำนวนคนที่เป็นโรคร้ายแรง มีอัตราไม่เกิน.....ต่อประชากร 1 ล้านคน	
		จำนวนการตายของเด็ก
		ประชากรผู้พิการหรือสูญเสียหน้าที่ของอวัยวะ
		อุบัติการณ์การเจ็บป่วยด้วยโรค ร้ายแรง
		น้ำหนักของทารกแรกเกิด
		การได้รับแคลอรี
		การบริโภคโปรตีน
		ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมทาง ภายภาพ (9 รายการ)
น้ำดื่มไม่สะอาด		น้ำดื่ม
		ปัจจัยสนับสนุนด้านสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม
		ไฟฟ้า
		ความแออัดของสภาพที่อยู่
		ถนนหนทาง
		โทรศัพท์
		อุบัติการณ์ของความเสียหายธรรมชาติ
ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม (6 รายการ)	ความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (4 รายการ)	ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมทาง ภายภาพ (ต่อ)
การขาดแคลนน้ำ		
สภาพน้ำเป็นพิษ		
การสูญเสียพื้นที่ป่า	พื้นที่ป่าบก มีจำนวนไม่น้อยกว่า ร้อยละ...ของพื้นที่ประเทศ	การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ
	พื้นที่ป่าชายเลน มีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ...ของพื้นที่ประเทศ	
ปัญหาดินแล้ง		
ที่ดินเค็ม		
มลภาวะทางอากาศ		ภาวะแวดล้อมเป็นพิษ
	ประชากรที่ได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมเป็นพิษหรือมลภาวะมีจำนวนไม่เกิน... ต่อประชากร 1 ล้านคน	

UNDP	อ.ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
	การเสียชีวิตจากภัยธรรมชาติ มีจำนวนไม่ เกิน...ต่อประชากร 1 ล้านคน	ผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพัง
	กรณี ความขัดแย้งสาธารณะ มีจำนวนไม่ เกิน....ต่อประชากร 1 ล้านคน	
	จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมขึ้นไป ไม่น้อยกว่าร้อยละ....ของจำนวน ประชากร	ความมั่นคงทางการศึกษา (6 รายการ)
		การลงทะเบียนเข้าเรียนในโรงเรียนระดับ ประถมศึกษา
		ความสมบูรณ์ของหลักสูตรการเรียนการสอน ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา
		การรู้หนังสือ
		การลงทะเบียนเข้าเรียนในโรงเรียนระดับ มัธยมต้น
		การลงทะเบียนเข้าเรียนในโรงเรียนระดับ มัธยมปลาย
		การลงทะเบียนเข้าเรียนในโรงเรียนระดับ มหาวิทยาลัย
ความมั่นคงของบุคคล (6 รายการ)	ความมั่นคงทางสังคม (4 รายการ)	ความมั่นคงในสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน(5 รายการ)
จากรัฐ		
จากบุคคล(อาชญากรรม)	จำนวนอาชญากรรมร้ายแรง มีจำนวนไม่ เกิน.....ต่อประชากร 1 ล้านคน	อัตราการเกิดอาชญากรรม
ภัยคุกคามผู้หญิง		
ภัยคุกคามเด็ก		
ภัยคุกคามต่อตนเอง(ฆ่าตัวตาย, ยา เสพติด)	การทำลายชีวิตตนเอง มีจำนวนไม่ เกิน.....ต่อประชากร 1 ล้านคน	อัตราการเสพยาเสพติด
		อัตราการฆ่าตัวตาย
อุบัติเหตุจากการจราจร		
		การมีส่วนร่วมในชุมชน ยังไม่ได้กำหนดตัวชี้ วัด แต่อาจพิจารณาได้จาก
		โอกาสของประชาชนที่มีส่วนร่วมใน กระบวนการตัดสินใจ
		กระบวนการสร้างฉันทมติเกี่ยวกับกิจการ สาธารณะ
ความมั่นคงของชุมชน(3 รายการ)		ความมั่นคงในสภาพครอบครัวยุคใหม่ อยู่(6 รายการ)
การใช้แรงงานเด็ก		

UNDP	อ.ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
ปัญหาครอบครัว		อัตราการหย่าร้าง
		ความรุนแรงในครอบครัว
การทะเลาะภายในชุมชน		
		โครงสร้างหน้าที่ของครอบครัว ยังไม่ได้กำหนดตัวชี้วัด แต่ตัวชี้วัดมีความสัมพันธ์ทางอ้อมกับ
		ขนาดของครอบครัว
		เด็กเร่ร่อนจรจัด
		ลักษณะครอบครัวเดี่ยว
ความมั่นคงทางการเมือง (4 รายการ)	ความมั่นคงทางการเมืองการปกครอง (4 รายการ)	
การกดขี่ทางการเมือง		
สิทธิและเสรีภาพการแสดงความคิดเห็น		
การได้รับข้อมูลข่าวสาร		
การให้ความสำคัญกับ ศักยภาพทางทหารมากกว่า ประชาชน (ค่าใช้จ่ายทางทหารกับทางสังคม)		
	ประชาชนที่เห็นว่า สังคมไม่มีภัยคุกคามจากการทำร้ายหรือรุกรานของกองกำลังทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ มีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ...	
	ประชาชนที่เห็นว่าประเทศมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างน่าพอใจ มีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ...	
	ประชาชนในท้องถิ่นที่เห็นว่าชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการปกครองและจัดการท้องถิ่นของตน มีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ...	
	การละเมิดสิทธิมนุษยชน มีจำนวนไม่เกิน... ต่อประชากร 1 ล้านคน	
		ความมั่นคงทางวัฒนธรรม จิตวิญญาณ ความเชื่อ และงานอดิเรก สันทนาการ
		วัฒนธรรมความเป็นอยู่ (ยังไม่ได้กำหนดตัวชี้วัด แต่ตัวชี้วัดจะเกี่ยวข้องกับ ขอบเขต หรือ จำนวนการสนับสนุนวัฒนธรรม)
		จิตวิญญาณ ความเชื่อ (ยังไม่ได้กำหนดตัวชี้วัด)

UNDP	อ.ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
		การพักผ่อนทางกาย (ยังไม่ได้กำหนดตัวชี้วัด แต่ตัวชี้วัดมีความเกี่ยวข้องกับข้อห้ามกับวิทยุ โทรทัศน์ สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสันตนาการในเมือง)
		การพักผ่อน (ยังไม่ได้กำหนดตัวชี้วัด)

ที่มา : (1) UNDP (1997)
 (2) ไพบูลย์ (2546)
 (3) สุภาชัย สารจรัส (2546)

6. ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์สำหรับประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของตอนนี้ คือ การรวบรวมข้อมูลที่สามารถใช้เป็นตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ในประเทศไทย และศึกษาตัวอย่างแผนแม่บทชุมชนของ 2 ตำบลด้วยกัน เพื่อดูว่าแผนชุมชนมีข้อมูลที่สะท้อนปัญหาความมั่นคงของชาวบ้านในระดับชุมชนหรือไม่

ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ในตารางภาคผนวกได้มาจากตัวชี้วัดภัยคุกคาม 7 หมวดตามข้อเสนอของ UNDP แต่ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมตัวชี้วัดจากรายงานของ UNDP โดยได้นำมาจากข้อเสนอของ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และข้อเสนอของนพ.สุภาชัย สารจรัส (2546)

วิธีคัดเลือกตัวชี้วัด คือ ต้องเป็นตัวชี้วัดผลลัพธ์ หรือภัยคุกคาม ไม่ใช่สาเหตุ หรือมาตรการแก้ไข นอกจากนี้ก็มีการตัดตัวชี้วัดบางตัวของนพ.สุภาชัย เพราะไม่เข้าหลักเกณฑ์ภัยคุกคาม แต่เป็นตัวชี้วัดด้านคุณภาพชีวิตที่สูงกว่ามาตรฐานขั้นต่ำของคุณภาพชีวิต รวมทั้งการตัดตัวชี้วัดที่ไม่มีข้อมูลเชิงปริมาณ นอกจากนี้ก็มีการระบุชื่อตัวชี้วัดภัยคุกคามบางตัวที่สำคัญ แต่ยังไม่มีการระบุชื่อในในประเทศไทย

6.1 ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ระดับประเทศ

ภาคผนวกท้ายบทความเป็นรายงานตัวชี้วัดภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์ 7 หมวด ตามเกณฑ์ของ UNDP เนื่องจากงานของไพบูลย์ และนพ. สุภาชัย จัดหมวดต่างจาก UNDP เราจึงใช้วิธีนำตัวชี้วัดเหล่านั้นใส่กลับเข้าไปในหมวดเดิมของ UNDP

ในแต่ละหมวด เราจะเลือกตัวชี้วัดภัยคุกคามที่สำคัญประมาณ 6-10 ตัวแปร แต่จะนำเสนอตัวเลขทั้งที่เป็น "จำนวนประชากร" "อัตราร้อยละ" "อัตราความเสี่ยงต่อประชากร" นอกจากนี้จะจำแนกภัยคุกคามออกเป็น 2 กลุ่ม คือภัยคุกคามทางตรงและภัยคุกคามทางอ้อม รวมทั้งระบุชื่อผู้เสนอตัวชี้วัดดังกล่าว ตัวเลขที่รวบรวมอยู่ในช่วงปีพ.ศ. 2540-2545

รูปที่ 6.1-6.6 เป็นการนำเสนอตัวชี้วัดสำคัญบางตัวทั้ง 7 หมวด เนื่องจากปัญหาการขาดข้อมูลสำคัญบางด้าน โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงทางการเมืองและชุมชน ตัวชี้วัดในหมวดเหล่านั้นจึงมีจำนวนน้อยและอาจไม่สามารถสะท้อนปัญหาภัยคุกคามได้อย่างแท้จริง

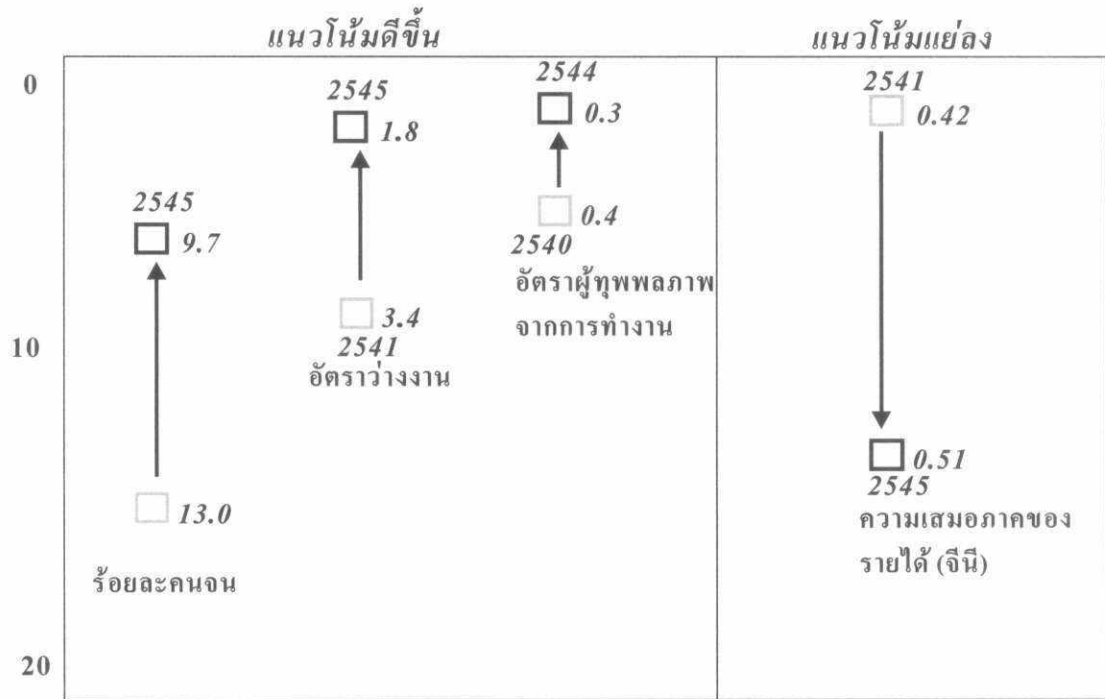
ข้อมูลจากภาคผนวกและรูปที่ 6.1-6.6 ให้ข้อสรุปเบื้องต้นได้ว่า ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีสถานะที่ดีขึ้น แต่ความมั่นคงในหมวดอื่น ๆ มีแนวโน้มไม่ดีเท่าสถานะทางเศรษฐกิจ หรืออาจมีแนวโน้มเลวลง แต่ในกรณีความมั่นคงทางการเมืองและด้านชุมชน ยังมีข้อมูลไม่เพียงพอ

ภัยคุกคามความมั่นคงทางเศรษฐกิจของคนไทยมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากคนจนมีจำนวนลดลง อัตราว่างงานลดลง จำนวนผู้ประสบอุบัติเหตุและทุพพลภาพจากการทำงานมีแนวโน้มลดลง แต่อย่างไรก็ตามการที่ดัชนี Gini ที่วัดการกระจายรายได้ยังมีแนวโน้มแย่ลง (รูปที่ 6.1) แสดงว่าคนยากจนและคนด้อยโอกาสยังขาดศักยภาพหรือขาดทรัพยากรที่จะช่วยให้ตนเติบโตให้มีความเป็นอยู่ใกล้เคียงกับคนอื่นในสังคม

ในด้านสุขภาพ แม้ว่าภัยคุกคามจากโรคติดต่อ โดยเฉพาะโรคเอดส์ โรคคนจน และการที่เด็กขาดโปรตีนและพลังงาน มีแนวโน้มลดลง (รูปที่ 6.2) แต่ภัยคุกคามเกี่ยวกับการคลอดบุตรและทารกกลับสูงขึ้น นอกจากนี้คนไทยยังมีภัยจากโรคร้ายแรงบางชนิดเพิ่มขึ้นมาก โดยเฉพาะโรคมะเร็ง

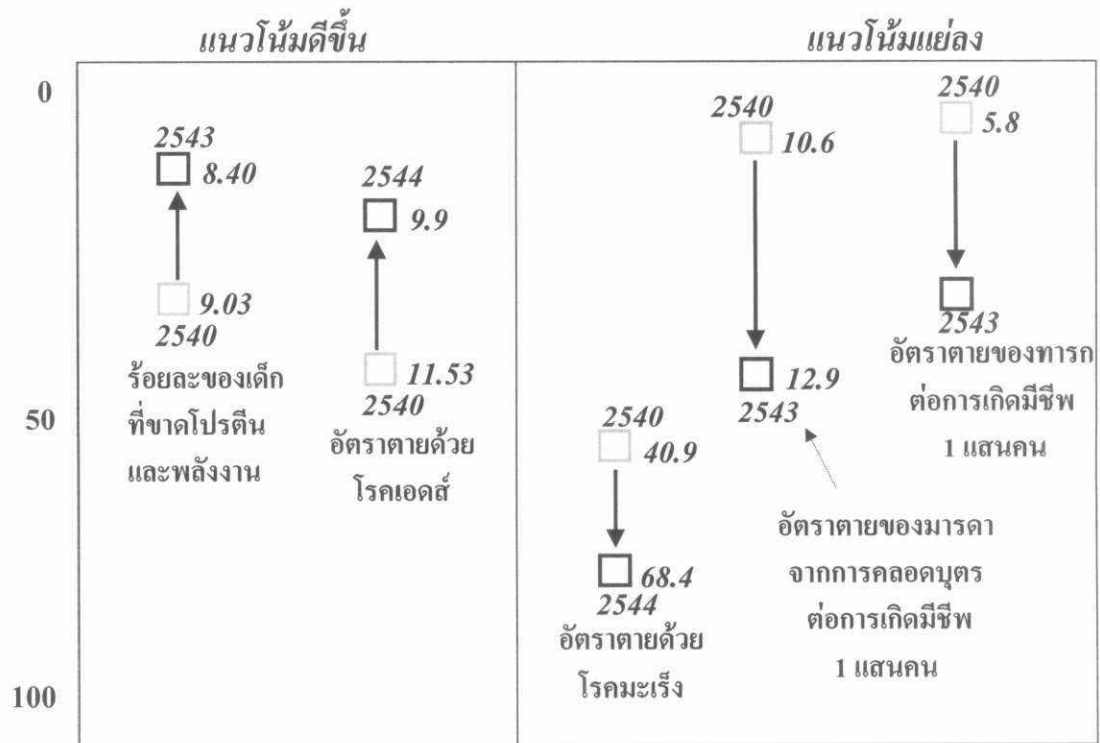
ความพยายามแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพฯ โดยเฉพาะเรื่องฝุ่นและมลพิษทางอากาศเริ่มส่งผลดีทำให้สภาพอากาศในกรุงเทพฯ ดีขึ้น จำนวนขยะเพิ่มขึ้นไม่มากนัก แต่ขณะเดียวกันภัยคุกคามต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชนบทกลับเลวร้ายลง (รูปที่ 6.4) เช่นเดียวกันตัวชี้วัดภัยคุกคามความมั่นคงของบุคคลส่วนใหญ่มีแนวโน้มเลวลง ไม่ว่าจะเป็นคดีอาชญากรรม หรือจำนวนอุบัติเหตุจากการจราจร (รูปที่ 6.4) นอกจากนี้ภัยจากการที่เด็กถูกทอดทิ้งกลับสูงขึ้นทั้งๆที่อัตราการเกิดของไทยลดลงสู่ระดับต่ำ

รูปที่ 6.1 ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

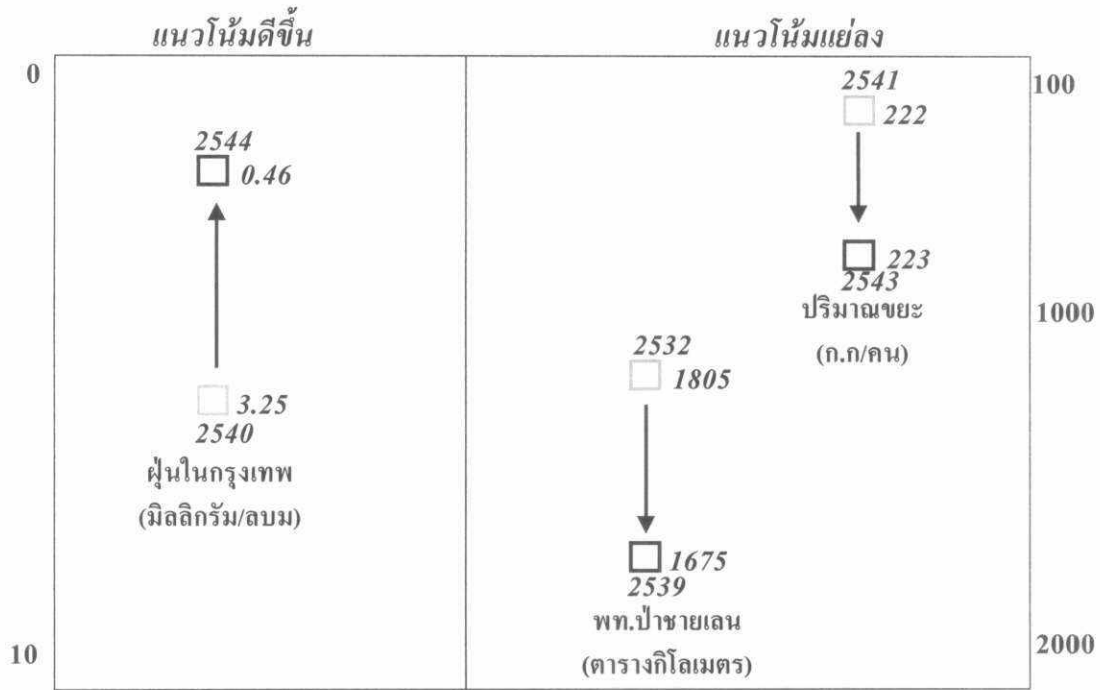
ที่มา : รูปภาพผนวก

รูปที่ 6.2 ความมั่นคงทางสุขภาพ

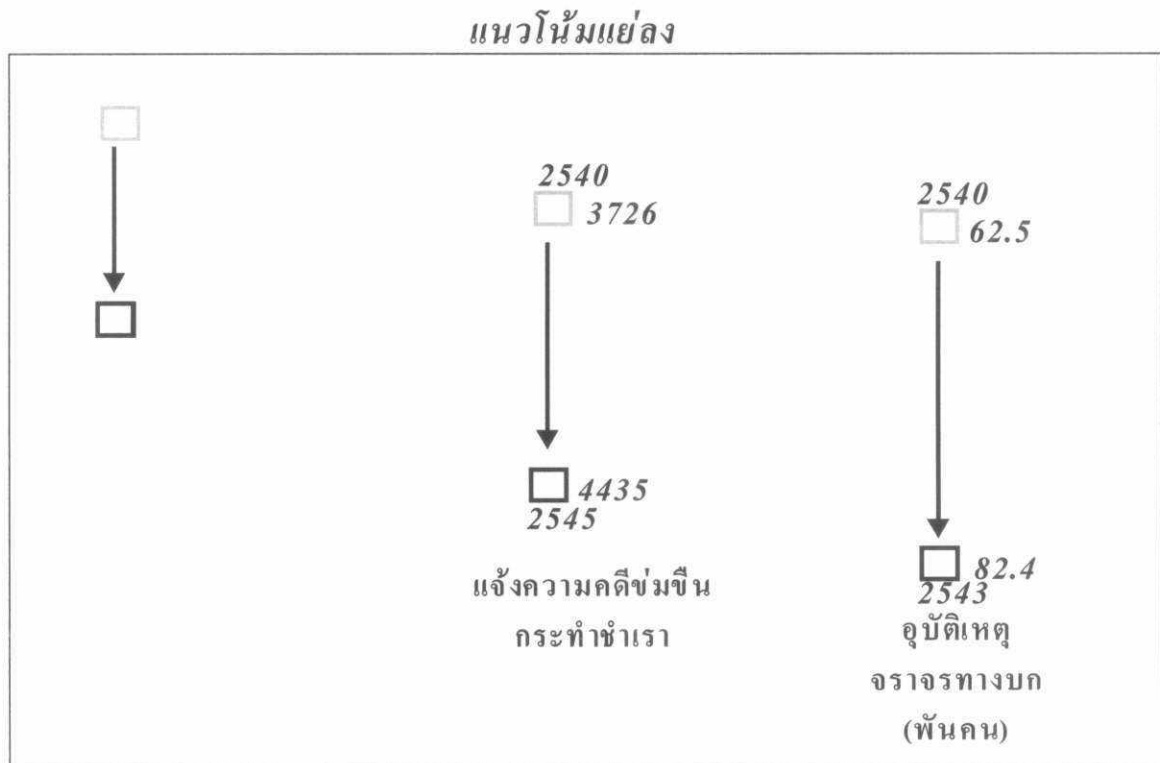
ที่มา : รูปภาพผนวก

รูปที่ 6.3 ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม

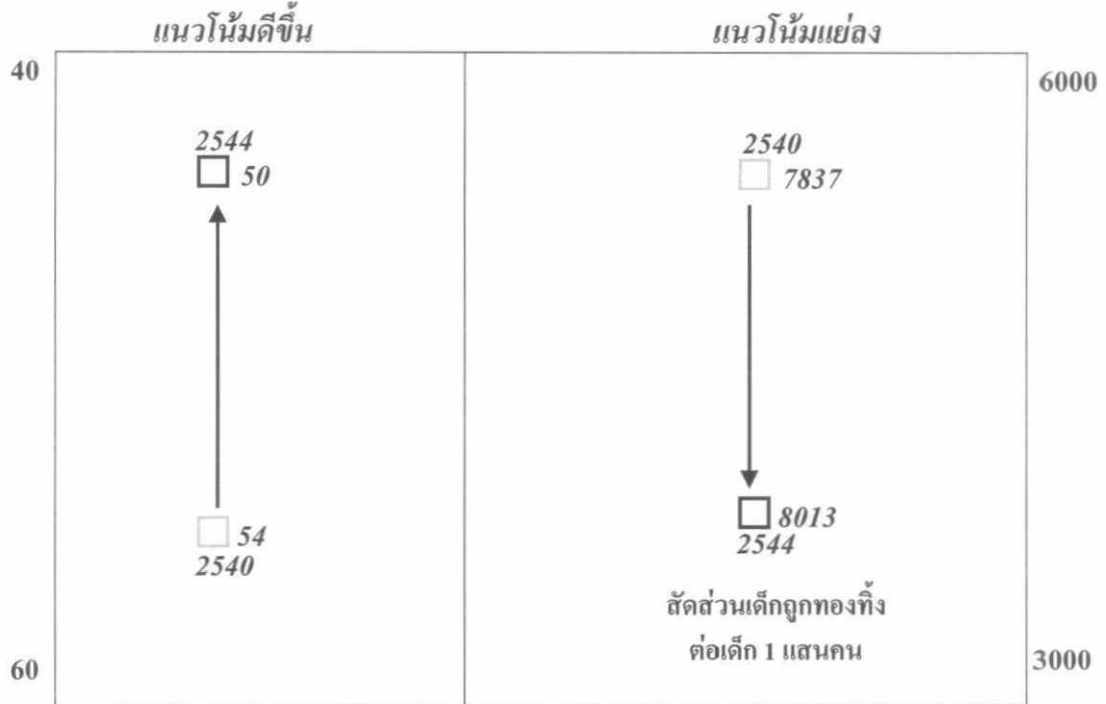
ที่มา : ดูปภาพผนวก

รูปที่ 6.4 ความมั่นคงของบุคคล

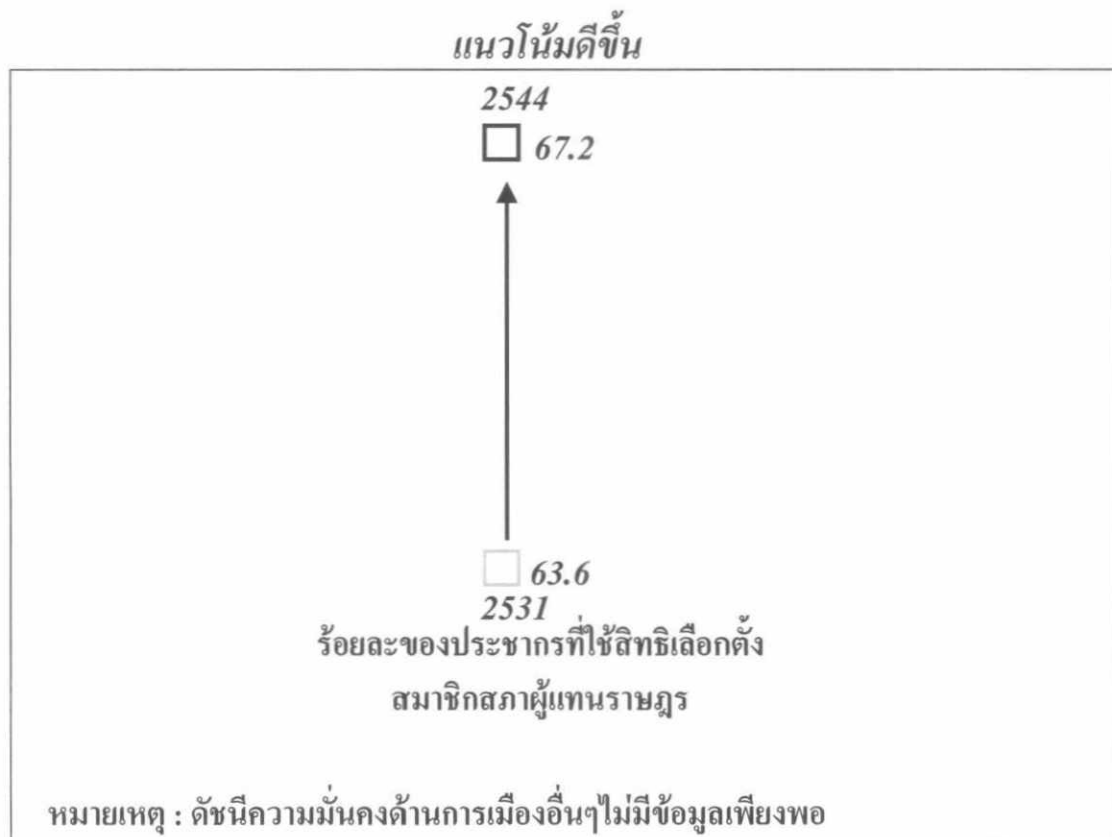
ที่มา : ภาพผนวก

รูปที่ 6.5 ความมั่นคงด้านชุมชน

ที่มา : ภาคผนวก

รูปที่ 6.6 ความมั่นคงด้านการเมือง

ที่มา : ภาคผนวก

แม้ว่า International Amnesty จะได้ติดตามสภาวะความมั่นคงของคนไทยในด้านการเมืองมาตลอด แต่ก็ยังไม่มีข้อมูลอนุกรมเวลาที่จะบ่งชี้เรื่องแนวโน้มของความมั่นคงในด้านการเมือง อย่างไรก็ตามในรอบ 2 ปี ที่ผ่านมาคนไทยบางกลุ่มกำลังประสบปัญหาภัยคุกคามเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ทว่าการขาดข้อมูลทำให้ไม่สามารถยืนยันได้ว่าภัยคุกคามดังกล่าวรุนแรงขึ้นมากน้อยเพียงใด

6.2 ข้อมูลจากแผนแม่บทชุมชน

การสร้างตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ที่นักวิชาการ และองค์กรต่างๆ ได้พยายามจัดทำขึ้นนั้น เป็นการวัดความมั่นคงในภาพรวมของประเทศ มิใช่การวัดความมั่นคงในระดับรากหญ้า ภาพที่ได้มานั้นจึงไม่ได้สะท้อนปัญหาความมั่นคงของมนุษย์ในระดับชุมชน ดังนั้นการสนับสนุนให้ชาวบ้านในชุมชนร่วมกันสร้างตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ในระดับชุมชนจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน ตัวชี้วัดดังกล่าว นอกจากจะช่วยสะท้อนปัญหาความมั่นคงของคนในชุมชนแล้ว ยังจะเป็นข้อมูลพื้นฐานให้คนในชุมชนแสวงหาหนทางแก้ไขปัญหาความไม่มั่นคงดังกล่าวได้ด้วยตนเอง

หลายชุมชนได้มีการจัดแผนแม่บทชุมชนที่มีความเป็นรูปธรรมและง่ายต่อการทำความเข้าใจ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนของตนเอง หากมีการนำข้อมูลจากแผนแม่บทชุมชนมาเชื่อมร้อยกับแนวคิดการวัดความมั่นคงของมนุษย์ จะทำให้เรารู้สถานภาพของชุมชนว่ามีความไม่มั่นคงในเรื่องใด ดังตัวอย่างในตารางที่ 6.1 และ ตารางที่ 6.2 จะเห็นได้ว่าแต่ละหมู่บ้านมีระดับความรุนแรงของปัญหานี้สลับไม่เท่ากัน โดยเฉพาะ หมู่ที่ 1 และ หมู่ที่ 2 (ตารางที่ 6.1) ซึ่งมีอัตราหนี้สินรวมที่สูงมาก อาจกล่าวได้ว่าเป็นชุมชนที่ไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ มีการพึ่งพาแหล่งเงินทุนภายนอกสูง แต่ข้อสรุปเบื้องต้นนี้ยังอาจมีความผิดพลาด เพราะในการจัดเก็บข้อมูลเพื่อทำแผนแม่บทชุมชน ชาวบ้านอาจจะยังไม่เคยมีแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์โดยตรง หากมีการสนับสนุนให้ชาวบ้านหันมาวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงของมนุษย์ในหมู่บ้านของตน เราก็จะได้ข้อมูลที่สามารถสะท้อนภัยคุกคามความมั่นคงของชาวบ้านที่ถูกต้อง

ชุมชนแต่ละชุมชนอาจจะมีประเด็นปัญหาหลัก ๆ ไม่เหมือนกัน (ตัวอย่างแสดงในตารางที่ 6.3) ลำดับความสำคัญของปัญหาที่แต่ละชุมชนให้ความสนใจนั้น ไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทั้งหมด ดังนั้นการกำหนดตัวชี้วัดของแต่ละชุมชนจึงแตกต่างกันไปด้วย ไม่มีสูตรสำเร็จของการแก้ปัญหาในชุมชน อีกทั้งวิธีการวัดความมั่นคงของชุมชนก็ไม่ได้มีเพียงวิธีการเดียวเท่านั้น สิ่งสำคัญก็คือต้องยึดข้อเท็จจริงในชุมชนเป็นหลัก และผู้ที่รู้เรื่องราวต่าง ๆ ในชุมชนดีที่สุด ก็คือ คนในชุมชนนั่นเอง

ตารางที่ 6.1 แสดงตัวอย่างตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ระดับชุมชน ตำบลรามแก้ว

ตัวชี้วัด	หมู่ที่ 1	หมู่ที่ 2	หมู่ที่ 3	หมู่ที่ 4	หมู่ที่ 5	ค่าเฉลี่ย ทั้งตำบล
หมวดเศรษฐกิจ						
1.แรงงาน						
- ร้อยละของแรงงานตงงานกลับมาอยู่บ้าน (ผู้ไม่มีงานทำ) ต่อสมาชิกในครอบครัวรวมทั้งหมู่บ้าน	0.94	1.81	2.57	0.55	0.46	1.33
- ร้อยละของคนอายุต่ำกว่า 60 ปี ที่เจ็บป่วย ทำงานไม่ได้ต่อสมาชิกในครอบครัวรวมทั้ง หมู่บ้าน	0.94	2.30	2.57	1.64	1.83	2.25
2.หนี้สิน						
- ร้อยละของหนี้สินรวมทั้งหมู่บ้านต่อรายได้ รวมทั้งหมู่บ้าน	324.45	410.89	125.84	147.47	212.70	166.13

ที่มา : คำนวณจากแผนแม่บทชุมชนตำบลรามแก้ว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. 2544.

ตารางที่ 6.2 แสดงตัวอย่างตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ระดับชุมชน ตำบลหัวเสือ

ตัวชี้วัด	หมู่ที่ 1	หมู่ที่ 2	หมู่ที่ 3	หมู่ที่ 4	หมู่ที่ 5	หมู่ที่ 6	หมู่ที่ 7	หมู่ที่ 8	หมู่ที่ 9	หมู่ที่ 10	ค่าเฉลี่ย ทั้งตำบล
ด้านเศรษฐกิจ											
1. การมีงานทำ											
- ร้อยละของครอบครัวที่มีงานทำไม่ตลอดทั้งปี ต่อจำนวนครอบครัวทั้งหมดทั้งหมู่บ้าน	54.20	43.65	72.36	48.92	69.35	78.26	50.00	37.12	56.12	54.55	54.75
2.หนี้สิน											
- ร้อยละของหนี้สินรวมทั้งหมดรายหมู่บ้านต่อรายได้รวมทั้งหมู่บ้าน	95.98	85.66	62.45	113.10	119.72	118.76	139.48	106.70	290.02	207.57	114.66
3.การผลิต											
- ร้อยละของครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากต้นทุนการผลิตสูงต่อจำนวนครอบครัวทั้งหมดทั้งหมู่บ้าน	59.69	50.79	44.08	60.21	67.84	72.67	84.21	86.81	87.67	66.11	61.81
- ร้อยละของครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากราคาผลผลิตตกต่ำต่อจำนวนครอบครัวทั้งหมดทั้งหมู่บ้าน	94.57	82.01	82.24	80.64	88.94	80.74	84.21	86.81	87.67	66.12	85.44
ด้านสิ่งแวดล้อม											
1. แหล่งน้ำ											
- ร้อยละของครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากการขาดแหล่งน้ำ ต่อจำนวนครอบครัวทั้งหมดทั้งหมู่บ้าน	37.98	30.69	79.60	77.42	90.45	90.06	71.05	74.23	49.31	38.84	64.53

ที่มา : ค่าความและคัดลอกจากแผนแม่บทชุมชนตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. 2544.

ตารางที่ 6.3 แสดงปัญหาในการดำรงชีพของชุมชน ตำบลรามแก้ว จำแนกรายหมู่บ้าน

ปัญหา	หมู่ที่ 1	หมู่ที่ 2	หมู่ที่ 3	หมู่ที่ 4	หมู่ที่ 5
สินค้าราคาแพง/ราคาข้าวสาร แพง/ค่าครองชีพสูง	ไม่มี	มี	มี	มี	มี
ราคาผลผลิตตกต่ำ	มี	มี	มี	มี	มี
ขาดปัจจัยการผลิต / เงินทุน	ไม่มี	มี	มี	ไม่มี	ไม่มี
แย่งชิงน้ำ	มี	มี	ไม่มี	มี	มี
หนี้สิน	มี	มี	มี	มี	ไม่มี
ไม่มีอาชีพเสริม	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	มี

ที่มา : แผนแม่บทชุมชนตำบลรามแก้ว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. 2544.

บรรณานุกรม

- กรมประชาสัมพันธ์. 2536. *การกำหนดเครื่องชี้วัดผู้ด้อยโอกาสทางสังคม*. กรุงเทพมหานคร.
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. 2545. *อะไรนะ ... "ความมั่นคงของมนุษย์"*. www.thaitopic.com/mag/pol/sdm001.html
- , 2546. *การบริหารสังคม : ศาสตร์แห่งศตวรรษเพื่อสังคมไทยและสังคมโลก*. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน). กรุงเทพมหานคร.
- สุภาชัย สาระจรัส. 2546. *ทิศทางใหม่ : ความมั่นคงของมนุษย์ของประเทศไทย*. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2546. *การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ : 2 ปีแห่งการเปลี่ยนแปลง*. เอกสารประกอบการประชุมประจำปี การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ. 2546. *รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร.
- , ไม่ระบุปี. *โครงร่างรายงานคณะกรรมการความมั่นคงของมนุษย์*. สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์ (แปล).
- องค์การบริหารส่วนตำบลรามแก้ว. 2544. *แผนแม่บทชุมชนตำบลรามแก้ว*. อำเภอหัวไทร นครศรีธรรมราช.
- องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเสือ. 2544. *แผนแม่บทชุมชนตำบลหัวเสือ*. อำเภอแม่ทะ ลำปาง.
- Annan, Kofi. Date not specified. *Millenium Report*. Chapter 3. www.un.org/millennium/sg/report/full.html.
- , Date not specified. *Towards a Culture of Peace*. www.unesco.org/opi2/lettres/TextAnglais/AnnanE.html.
- , 2000. *Report of the Secretary-General on the Work of the Organization*. General Assembly Official Records Fifty-fifth session Supplement No.1 United Nations. New York. www.un.org/documents/sg/report00/a551e.pdf.

- . 2000. Press Release of Secretary - General Salutes International Workshop on Human Security in Mongolia. SG/SM/7382.
www.un.org/News/Press/docs/2000/20000508.sgsm7382.doc.html.
- Bajpai,Kanti . 2000. *Human Security : Concept and Measurement*. Kroc Institute Occasional Paper.
- Calvani,Sandro. 2001. *Threats to Human Security : Terrorism,Organized Crime and Drugs in Asia*. www.sandrocalvani.com/speech/threats.pdf.
- Commission on Human Security. 2003. *Human Security Now*. New Yourk : Communication Development Incorporated.
- King,Gary,and Mccray,Christopher. 2001. *Rethinking Human Security*. Political Science Quarterly.
- MacLean,George. Not specified year. *The Changing Concept of Human Security: Coordinating National and Multilateral Responses*.
www.unac.org/canada/security/maclean.html.
- Mack, Andrew. 2003. "The Human Security Report Project." Human Security Center, Liu Institute for Global Issues, University of British Columbia, Canada.
- Ogata, Sadako. 1998. Inclusion or Exclusion: Social Development Challenges For Asia and Europe.
www.unhcr.ch/refworld/unhcr/hcsp/27ap1998.html.
- . 1999. *Human Security: a Refugee Perspective*.
www.unhcr.ch/refworld/unhcr/hcsp/990519.html.
- UNESCO. 2000. *What Agenda for Human Security in the Twenty – first Century?*. Paris.
- United Nations Development Programme.1994. *Human Development Report*. Oxford University Press. New York.
- United Nations. Not specified year. *Freedom from Fear*.
www.un.org/millennium/sg/report/ch3.pdf.
www.amnesty.org/ailib/aireport/index.html.
www.humansecurity.chs.org.
www.nesdb.go.th/Interesting_menu/interesting_data/data22.pdf.

ตารางภาคผนวกตัวอย่างตัวชี้วัดด้านผลลัพธ์ เรื่องความไม่มั่นคงของมนุษย์

ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด (ที่มา)	2540	2541	2542	2543	2544	2545
รายได้ขั้นพื้นฐาน							
	ร้อยละรายได้ของคนที่ decile <= 20 ต่อ ราย ได้เฉลี่ยทั้งหมดของกลุ่ม (nesdb)	n.a.	29.58	26.85	27.64	29.22	
	รายได้ของคนที่ decile <= 20 (บาท/เดือน/คน) (nesdb)	n.a.	971	908	918	979	
	รายได้เฉลี่ยของคนที่กลุ่ม (บาท/เดือน/คน) (nesdb)	n.a.	3,283	3,382	3,321	3,353	
.....							
ความยากจน							
	ร้อยละคนจน (idri)	n.a.	12.5	n.a.	14.9	n.a.	8.9
	เส้นความยากจน(บาท/เดือน/คน) (idri)	n.a.	948		974		956
	ร้อยละคนจน (nesdb)	n.a.	13	15.9	14.2	12.96	9.79
	เส้นความยากจน(บาท/เดือน/คน) (nesdb)	n.a.	878	886	882	916	922
	จำนวนคนจน (ล้านคน) (nesdb)	n.a.	7.9	9.9	8.9	8.2	6.2
.....							
สัมประสิทธิ์ของความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) (nesdb)		n.a.	0.421	0.444	0.439	0.419	0.511
เงินอุดหนุนภาครัฐ							
	เงินที่รัฐปล่อย ในรายการ เบี้ยหวัด บำนาญ และเงินทดแทนอื่น ๆ (ล้านบาท)(cgd)	24,631.9	27,825.5	29,030.8	35,753.9		
	เงินที่ครัวเรือนได้รับความช่วยเหลือ(บาท/เดือน/ครัวเรือน) (nesdb)	n.a.	986	1102	1011	1056	1263
	(เงินช่วยเหลือ หมายถึง เงินสงเคราะห์ บำนาญ บำนาญ และเงินชดเชยจากการออกจากงาน)						
.....							
ผู้ว่างงาน							
	อัตราการว่างงาน = ผู้กำลังหางาน / แรงงานปัจจุบัน (nso)	0.3	1.4	1	0.8	0.5	0.2
	อัตราการว่าง.ม = ผู้ว่างงานทั้งหมด / แรงงานปัจจุบัน (nso)	0.9	3.4	3.0	2.4	2.6	1.8
	ผู้กำลังหางานที่ (พันคน) (nso)	96.4	476.3	326.0	283.8	160.8	86.7
	ผู้ว่างงานทั้งหมด (พันคน) (nso)	292.6	1138.0	985.8	812.6	896.3	616.1
	กำลังแรงงานปัจจุบัน (พันคน) (nso)	33,454.9	33,276.0	33,072.9	33,813.7	34,380.0	34,878.5
.....							
อัตราเงินเฟ้อ (moc)		5.6	8.1	0.3	1.6	1.6	0.7

ตารางภาคผนวก (ต่อ)

ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ

องค์ประกอบ	ผู้ให้เสนอ	2540	2541	2542	2543	2544	2545
ผู้มีงานทำแบบชั่วคราว	UNDP	ทางข้าม	ยังไม่มีข้อมูล				
ชั่วโมงการทำงานรวมเวลาเดินทาง	พ.ม. ¹	ทางข้าม	ยังไม่มีข้อมูล				
การลาหยุดงานที่สาเหตุจากความเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุในการทำงาน	พ.ม. ¹	ทางข้าม					
อุบัติเหตุจากการทำงานจนมีเหตุให้ลาหยุดงาน (คน) (labor)			268,475	181,998	168,009	175,445	185,528
.....							n.a.
ประชากรผู้พิการหรือสูญเสียหน้าที่ของอวัยวะ	พ.ม.	ทางข้าม					
อัตราผู้ทุพพลภาพที่ประสบอันตรายจากการทำงาน ต่อประชากร 1 แสนคน (labor)			0.40	0.30	0.20	0.30	0.30
จำนวนประชากรที่พิการ (คน) (nso)					392,585		
.....							
ที่ดินทำกิน	UNDP	ทางข้าม					
ร้อยละของครัวเรือนที่เป็นเจ้าของที่ดินทำการเกษตร (nesdb)			23.3	21.2	20.4	20.4	20.4
ร้อยละของครัวเรือนที่เช่าที่ดินทำการเกษตร (nesdb)			4.5	4.1	4.2	4.4	4.4
สัดส่วนครัวเรือนที่เป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน (ร้อยละ) (nesdb)			78.0	78.8	78.8	78.4	78.7**
(ปี 2545 เป็นตัวเลข 6 เดือนแรก)							
.....							
การไม่มีที่อยู่อาศัย	UNDP/ไพลส์	ทางข้าม					
ร้อยละของครัวเรือนที่ครอบครองเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย (nso)			ปี 2519 / 89.0	ปี 2529 / 84.4	ปี 2539 / 82.1	ปี 2543 / 78.8	
ครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยสภาพทนถาวร (ร้อยละ) (จปฐ)			96.8	97.4	97.6	97.7	97.9
.....							94.1
การเข้าถึงแหล่งเงินทุนในสถาบัน	UNDP	ทางข้าม					
ร้อยละของครัวเรือนเกษตรกรที่กู้เงินจาก ธ.ก.ส.			77.5	79.1	85.7		
จำนวนเกษตรกรที่กู้เงินจาก ธ.ก.ส. (ครัวเรือน) (baac)			4,854,868	4,878,924	5,006,671	5,114,336	5,114,336
จำนวนครัวเรือนที่เขียนเงิน โครงการแก้ไขปัญหาค่าความยากจน (ครัวเรือน) (moi)			78,158	36,802	168,527	15,322	

ตารางภาคผนวก (ต่อ)

ความเปราะบางทางสุขภาพ

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	2540	2541	2542	2543	2544	2545
ความตายนองจากเป็นโรคต่างๆ/โรคที่ป้องกันได้							
อัตราตายนองจากโรคต่างๆต่อประชากร 100,000 คน (moph)		n.a.	507.8	589	592.2	595.1	
.....							
การเจ็บป่วยด้วยโรคร้ายแรง							
อัตราการตายด้วยเอดส์ต่อประชากร 1 แสนคน (moph)		11.53	12.29	11.88	10.07	9.9	
อัตราการตายด้วยโรคหัวใจต่อประชากร 1 แสนคน (moph)		72.1	63.47	49.85	31.9	30.29	
อัตราการตายด้วยโรคมะเร็งต่อประชากร 1 แสนคน (moph)		40.9	48.8	58.6	63.9	68.4	
จำนวนผู้ป่วยเอดส์ (moph)		26,910	27,417	26,869	25,840	23,510	19,750
.....							
การตายเนื่องจากการลอสบุตร							
อัตราการตายจากการลอสบุตรของมารดาต่อการเกิดมีชีพ 1 แสนคน (moph)		10.6	7.02	12.04	13.2	12.9	
.....							
การตายของทารก							
อัตราการตายของทารกแรกเกิด(อายุต่ำกว่า 28 วัน) ต่อการเกิดมีชีพ 1000 คน (moph)		2.6	1.6	2.3	2.5		
อัตราการทารกแรกเกิดที่ตาย(อายุต่ำกว่า 1 ปี) ต่อการเกิดมีชีพ 1,000 คน (moph)		5.8	4.5	6.6	6.2		
จำนวนทารกตาย (อายุต่ำกว่า 1 ปี) (moph)		5,172	4,062	5,003	4,822		
.....							
การตายของเด็ก							
อัตราการตายของเด็ก (0-14 ปี) ต่อประชากรที่เสียชีวิต (moph)			6.4	8.5	4.0	8.2	
อัตราตายเด็กต่ำกว่า 5 ปี ต่อประชากร 1000 คน (moph)		1.5	2.8	2.1	1.8	1.9	
.....							
น้ำหนักของทารกแรกเกิด							
ร้อยละของภาวะน้ำหนักทารกแรกเกิด น้อยกว่า 2500 กรัม (moph)		8.5	8.4	9.9	8.5	8.8	9.2
.....							

ตารางที่ (ต่อ)

ความมั่นคงทางสุขภาพ

องค์ประกอบ	ดัชนี	2540	2541	2542	2543	2544	2545
ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของประชาชน	ดัชนี						
ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ต่อเดือนต่อครัวเรือน (ม. ราคาประจำปี) (mso)	หน่วย		287	273	263	264	267
ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ คิดเป็นร้อยละของ GDP (nesdb)		6.15	6.14	6.28	6.09		
.....							
ความไม่เท่าเทียมในบริการสาธารณสุข / จำนวนแพทย์ต่อประชากร	UNDP						
สัดส่วนประชากรที่ประเทศต่อแพทย์ 1 คน (moph)	ทางอ้อม	3,649	n.a.	3,395	3,427	n.a.	n.a.
สัดส่วนประชากรในกรุงเทพต่อแพทย์ 1 คน (moph)		720	n.a.	760	793	n.a.	n.a.
สัดส่วนประชากรภาคกลางต่อแพทย์ 1 คน (moph)		4,506	n.a.	3,653	3,576	n.a.	n.a.
สัดส่วนประชากรภาคเหนือต่อแพทย์ 1 คน (moph)		5,791	n.a.	4,869	4,501	n.a.	n.a.
สัดส่วนประชากรภาคใต้ต่อแพทย์ 1 คน (moph)		5,216	n.a.	4,888	5,194	n.a.	n.a.
สัดส่วนประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อแพทย์ 1 คน (moph)		9,951	n.a.	8,116	8,311	n.a.	n.a.
.....							
การได้รับแคลอรี	พม.						
ค่าพลังงานที่บริโภคต่อคน (หน่วย : แคลอรี / คน) (moph)	ทางอ้อม	ปี 2503 / 1821	ปี 2518 / 1749	ปี 2529 / 1766	ปี 2538 / 1751		
.....							
การบริโภคโปรตีน	พม.						
ร้อยละของเด็กที่ขาดโปรตีนและพลังงาน (moph)	ทางอ้อม	9.03	8.54	8.8	8.4		
.....							
อาหารไม่สะอาด	UNDP						
ร้อยละของร้านอาหารที่มีการปรับปรุงไม่ได้มาตรฐาน (moph)	ทางอ้อม	17.3	23.0	29.4	26.3	20.1	
ร้อยละของตลาดสดที่มีการปรับปรุงไม่ได้มาตรฐาน (moph)		10.9	9.8	10.5	9.0	8.1	
ผลการตรวจอาหารและพบเชื้อเป็นเงื่อนไข % ของการตรวจพบ (moph)		19.6	28.9	22.5	12.8	17.8	
จำนวนอาหารตัวอย่างที่ได้รับการตรวจพบเชื้อเป็นเงื่อนไข (ตัวอย่าง) (moph)		13,918	23,879	28,740	41,525	70,477	
.....							

ตารางภาคผนวก (ต่อ)

ความไม่มั่นคงทางสุขภาพ

องค์ประกอบ	ผู้นำเสนอ	ภัยคุกคาม	2540	2541	2542	2543	2544	2545
น้ำดื่ม / น้ำดื่มไม่สะอาด	UNDP/พม. ² ทางอ้อม							
อัตราการมีน้ำดื่มสะอาดเพียงพอ (moph)			95.5	65.5	65.5	65.3		
ครัวเรือนที่มีน้ำสะอาดดื่มและบริโภค (ร้อยละ) (อปฐ)			89.7	90	89.9	91.9	93.2	90.7
จำนวนประชากรที่บริโภคน้ำที่ไม่ได้มาตรฐาน(ด้านคน) (moph)			-	-	-	-	43	-

ความไม่มั่นคงทางอาหาร

องค์ประกอบ	ผู้นำเสนอ	ภัยคุกคาม	2540	2541	2542	2543	2544	2545
เด็กที่มีอาหารรับประทานไม่ครบมื้อ	ไพบูลย์	ทางอ้อม						
ระบบการกระจาย การเข้าถึงแหล่งอาหาร	UNDP	ทางอ้อม						
สัดส่วนของเด็กนักเรียนประถมศึกษาที่น้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ (moph)			12.2	12.2	10.6	11.5	11.5	
ปริมาณการบริโภคแคลอรี/คน/วัน (fao)			2419	2453	2452	2459	2486	

ความไม่มั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบ	ผู้นำเสนอ	ภัยคุกคาม	2540	2541	2542	2543	2544	2545
สภาพแวดล้อมเป็นพิษ	UNDP/พม. ² ทางอ้อม							
ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นทั่วประเทศต่อประชากร 1 คน (ก.ก./คน) (pcd)			223	222	224	223		
สภาพน้ำเป็นพิษ	UNDP	ทางอ้อม						
อัตราการชะงะของครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษทางน้ำ (pcd)				22.6				

ตารางภาคผนวก (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ผู้นำเสนอ	กัญตุคาม	2540	2541	2542	2543	2544	2545
------------	-----------	-----------	----------	------	------	------	------	------	------

		UNDP	ทางอ้อม						
มลภาวะทางอากาศ									
อัตราร้อยละของครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษทางอากาศ (pcd)									
ปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO2)ต่อ GDP ณ ราคาพื้นฐาน 2531 (กรัม/บาท) (pcd)		55.20							
ปริมาณการปล่อยก๊าซไนโตรเจนออกไซด์ (NOX)ต่อ GDP ณ ราคาพื้นฐาน 2531 (กรัม/บาท) (pcd)		52.30	51.60	49.10					
ปริมาณการปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO2)ต่อ GDP ณ ราคาพื้นฐาน 2531 (กรัม/บาท) (pcd)		0.20	0.20	0.20					
ปริมาณการปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO2)ต่อ GDP ณ ราคาพื้นฐาน 2531 (กรัม/บาท) (pcd)		0.30	0.30	0.20					
ฝุ่นรวมเฉลี่ย 24 ชั่วโมง สูงสุดบริเวณถนนในกรุงเทพมหานคร(มิลลิกรัม/ลบ.ม.) (pcd)		3.25	2.71	0.74	0.48	0.48			0.46

		UNDP/พ.ม. ² /ไพบูลย์	ทางอ้อม						
พื้นที่ป่าบก									
พื้นที่ป่าไม้ (ร้อยละ)ของพื้นที่ทั้งหมด (forest)		25.3	25.3	25.3	25.3	25.3	25.3	25.3	25.3

		UNDP/ไพบูลย์	ทางอ้อม						
พื้นที่ป่าชายเลน									
เนื้อที่ป่าชายเลน (ตารางกิโลเมตร) (forest)									
* พื้นที่ทั้งหมด(1000 ไร่) 320,696.9									

		UNDP	ทางอ้อม						
ปัญหาดินเค็ม									
ความแออัดของสภาพที่อยู่									
ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร (ps)									

ปี 2532 / 1805. ปี 2534 / 1738. ปี 2536 / 1686. ปี 2539 / 1675.82

ยังไม่สามารถหาข้อมูลได้

ปี 2513 / 67.0 ปี 2523 / 87.4 ปี 2533 / 106.3

ตารางภาคผนวก (ต่อ)

ความไม่มั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	2540	2541	2542	2543	2544	2545
		ผู้นำเสนอ	ภัยคุกคาม				
อุบัติการณ์ของความเสียหายธรรมชาติ	พม. ²	ทางอ้อม					
อุทกภัย - จำนวนครั้งที่เกิด (moi)		12	9	12	14		
อุทกภัย - มูลค่าความเสียหาย (ล้านบาท) (moi)		1,706.0	1,381.6	10,032.9	3,666.3		
วาตภัย - จำนวนครั้งที่เกิด (moi)		2816	986	960	1,061		
วาตภัย - มูลค่าความเสียหาย (ล้านบาท) (moi)		371.4	192.2	271.5	501		
ภัยแล้ง - ประชากรที่ได้รับความสะดวกหรือร้อน (พันคน) (moi)		6510.1	6127.2	10561.5	18933.9		
ภัยแล้ง - มูลค่าความเสียหาย (ล้านบาท) (moi)		69.2	1520.5	641.7	72		
พื้นที่ไฟไหม้ป่าทั่วประเทศ (1000 ไร่) (forest)		7195.1	1843.1	583.3			
.....							
การเสียชีวิตจากภัยธรรมชาติ	พม. ²	ทางอ้อม					
ประชากรเสียชีวิตจากภัยธรรมชาติ(คน) (moi)		146	98	91	129	250	
ประชากรได้รับบาดเจ็บจากภัยธรรมชาติ(คน) (moi)		493	73	85	81	87	
(ภัยธรรมชาติในพื้นที่นี้ ประกอบด้วย ภัยจากอุทกภัย และ วาตภัย)							
ไฟฟ้า	พม. ²	ทางอ้อม					
ร้อยละของหมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้ (nso)			98.3	97.9			
ค่าไฟฟ้าที่ใช้ในครัวเรือน โดยเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน (nso)		ปี 2533 / 84.48 ^m	2535 / 112.51 ^m	2537 / 132.50 ^m	2539 / 169.59 ^m	2541 / 255.33 ^m	2543 / 255.85
.....							
ถนนหนทาง	พม. ²	ทางอ้อม					
ระยะทางของทางหลวง (ระยะทางจริง) (กิโลเมตร) (highways)						50,992	51,670
จำนวนหมู่บ้านที่ไม่สามารถเข้าถึงได้โดยการคมนาคมปกติ		ยังมีข้อมูล					
.....							
ปัจจัยสนับสนุนด้านสุขภาพ	พม. ²	ทางอ้อม					
ร้อยละของสถานพยาบาลที่มีเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืน - กรุงเทพ (moph)		30.6	27.7	27.4	26.5	26.8	
ร้อยละของสถานพยาบาลที่มีเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืน - ต่างจังหวัด (moph)		69.4	72.3	72.6	73.5	73.2	
จำนวนเตียงในโรงพยาบาลชุมชน (moph)		22,830	27,780	27,180	27,780	29,780	
.....							

ตารางภาคผนวก (ต่อ)

ความไม่มั่นคงของบุคคล

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ผู้เฝ้าเสนอ	2540	2541	2542	2543	2544	2545
การคุกคามจากรัฐ		UNDP						
	จำนวนนักโทษประหารชีวิต (amnesty)			13	17	10	10	5
	จำนวนนักโทษเด็ดขาดต่อผู้ต้องราชทัณฑ์ 1 คน (correct)						61.5	69.1
	จำนวนนักโทษในเรือนจำต่อความจุของเรือนจำที่ถูกออกแบบไว้ (amnesty)						2.5	2.6
	จำนวนนักโทษข้ามแดนซึ่งเป็นผู้ลี้ภัยทางการเมือง (amnesty)							1
	การร้องทุกข์เรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายปราบปรามยาเสพติด (nhrcc)							249(2546)**
	การร้องทุกข์เรื่องการถูกละเมิดสิทธิจากการบริหารงานท้องถิ่น (ข้อมูล 8 เดือนแรกของปี 2546)							57(2546)**
.....								
สังคมไม่มีภัยคุกคามจากกองกำลังภายในและภายนอกประเทศ		ไพบูลย์						
	การคุกคามจากบุคคล / อาชญากรรม	UNDP/ไพบูลย์/พม. ³						
	คดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ/แสนคน (police)		13.8	15.4	13.2	13.3	12.8	12.6
	(คดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ ได้แก่ ฆ่าผู้สื่อข่าว โป้คนทนาย ชิงทรัพย์ ลักพาทรัพย์ค่าไถ่ วางเพลิง)							
	สัดส่วนคดีอาชญากรรม/แสนคน (police)		140.3	165.5	159.4	167.1	162.9	170.8
	(คดีอาชญากรรม ประกอบด้วย คดีอุกฉกรรจ์สะเทือนขวัญ คดีชีวิต ร้ายกาจที่สุด คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินและคดียาเสพติด)							
.....								
ภัยคุกคามสตรี		UNDP						
	จำนวนการแจ้งความคดีข่มขืนและฆ่า (police)		15	24	5	16	13	10
	การจับกุมผู้ต้องหาคดีข่มขืนและฆ่า (police)		10	15	4	15	10	8
	จำนวนการแจ้งความคดีข่มขืนกระทำชำเรา (police)		3,726	3,516	4,000	4,037	3,844	4,435
	การจับกุมผู้ต้องหาคดีข่มขืนกระทำชำเรา (police)		2,566	2,377	2,728	2,625	2,534	2,548

ตารางภาคผนวก (ต่อ)

ความไม่มั่นคงของบุคคล

องค์ประกอบ	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	2540	2541	2542	2543	2544	2545
ภัยคุกคามเด็ก	ตัวชี้วัด						
	UNDP						
จำนวนเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้เสียหาย (คน) (attorney)	ทางตรง	717	818	624	516		
.....							
ภัยคุกคามต่อตัวเอง (ฆ่าตัวตาย, เสพยาเสพติด)	UNDP/ไพบูลย์/พม. ³ ทางตรง						
อัตราตายจากอาการมีเจตนาทำร้ายตนเอง ต่อประชากร แสนคน (moph)		6.9	8.1	8.6	8.4	7.7	
สัดส่วนคดียาเสพติด/แสนคน (police)		289.4	368.2	387.0	425.5	457.5	437.1
สถิติการจับกุมยาบ้า(เส้นเม็ด) (oncb)		15	31.7	49.8	83.0	93.8	
จำนวนผู้เข้าบำบัดรักษารจิตยาเสพติดในสถานพยาบาล (moph)		62.3	73.0	64.2	67.1		
.....							
อุบัติเหตุจากการจราจร	UNDP						
	ทางตรง						
อุบัติเหตุทางการจราจรทางบก ตายและบาดเจ็บ(คน) (police)		62,547	64,772	59,810	65,099	65,612	82,429
ตายจากอุบัติเหตุทางรถไฟ(คน) (railway)		151	256	170	144	196	180
บาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางรถไฟ(คน) (railway)		131	654	469	370	300	335
จำนวนครั้งการเกิดอุบัติเหตุทางอากาศ (doa)		3	4	8	2	6	n.a.
บาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางอากาศ(คน) (doa)		2	101	5	n.a.	6	n.a.
บาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางอากาศ(คน) (doa)		0	47	2	2	8	n.a.
.....							
ผู้สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไป	ไพบูลย์						
	ทางอ้อม						
อัตราร้อยละของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาต่อประชากรในช่วงอายุเดียวกัน (nso)		59.8	60.4	61.0	60.8		
ผู้สำเร็จการศึกษาระดับกลางและระดับสูง ต่อประชากร 1 พันคน (onec)		7.1	8.0	8.3	9.3	10.1	9.8
อัตราการเรียนต่อของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (onec)		91.2	88.3	88.0	89.9		
อัตราการเรียนต่อของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (onec)		92.8	82.1	80.7	81.1		
.....							

ตารางภาคผนวก (ต่อ)

ความไม่มั่นคงทางชุมชน

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ผู้เฝ้าระวัง	ภัยคุกคาม	2540	2541	2542	2543	2544	2545
ปัญหาครอบครัว / ความรุนแรงในครอบครัว		UNDP/พม. ⁴	ทางตรง						
สัดส่วนเด็กที่ถูกทอดทิ้ง ต่อเด็ก แสนคน (nesdb)				57	60	58	57	59	
จำนวนเด็กที่ถูกทอดทิ้ง (nesdb)				7,837	8,282	8,010	7,785	8,013	
สัดส่วนครอบครัวอบอุ่นในเขตชนบท ทวีปประเทศ (ร้อยละ) (จปฐ)				93.9	95.6	95.9	96.1	96.2	
อัตราการหย่าร้าง (moi)				18.7	20.8	20.2	21.0	23.4	
สถิติการจดทะเบียนหย่า (ราช) (moi)				62,379	67,551	61,377	70,882	76,037	77,735
.....									
ผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพัง		พม. ⁴	ทางอ้อม						
สัดส่วนผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง ต่อผู้สูงอายุ แสนคน (nesdb)				54	61	50	53	50	
จำนวนผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง (nesdb)				2,624	2,619	2,625	2,896	2,804	
.....									
การใช้แรงงานเด็ก		UNDP	ทางอ้อม						
จำนวนลูกจ้างเด็กที่ได้รับการสำรวจ (คน) (labour)				10,623	10,286	8,886	4,303	3,929	
.....									
การมีส่วนร่วมในชุมชน		ไพบูลย์/พม.	ทางอ้อม						
ครัวเรือนมีคนเป็นสมาชิกกลุ่มในหมู่บ้าน/ตำบล (ร้อยละ) (จปฐ)				85.9	87.9	88.1	87.9	88.3	87.8
ครัวเรือนเข้าร่วมทำกิจกรรมสาธารณะหมู่บ้าน (ร้อยละ) (จปฐ)				94.3	95.8	95.9	96.2	96.0	91.1
.....									
ความขัดแย้งภายในชุมชน		UNDP	ทางอ้อม						
.....									
			ยังไม่มีข้อมูล						

ตารางภาคผนวก (ต่อ)

ความไม่มั่นคงด้านการเมือง	ผู้นำเสนอ	2540	2541	2542	2543	2544	2545
องค์ประกอบ	บัญชี	25-40	25-41	25-42	25-43	25-44	25-45
ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตย	ไทย						
ร้อยละของประชาชนที่ใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (moi)		63.6 (2531)	59.2 (2535)	61.6 (2535)	62 (2538)	62.4 (2539)	67.2 (2544)
.....							
สิทธิเสรีภาพการแสดงความคิดเห็น	UNDP						
การร้องทุกข์เรื่องการถูกละเมิดด้านเสรีภาพของสื่อ (nhrc)							
(ข้อมูล 8 เดือนแรกของปี 2546)							3 (2546)**
.....							
การได้รับข้อมูลข่าวสาร	UNDP						
คนในครัวเรือนได้รับข่าวสารทางหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ (สปฐ)		97.7	98.5	98.7	98.8	98.9	90.7
การรับรู้เรื่องคอร์รัปชันของประเทศไทย(คะแนน) (transparency)		3.06	3.00	3.20	3.20	3.20	3.20
(คะแนนมีค่า 0-10 ถ้าได้คะแนน 10 หมายถึง การคอร์รัปชันหรือการบริหารงานของเจ้าหน้าที่เป็นไปอย่างโปร่งใส)							
ร้อยละของครัวเรือนที่มีเครื่องรับโทรทัศน์ (moph)			88.7	89.6	89.3	90.3	
.....							
การให้ความสำคัญกับศักยภาพทางการทหาร	UNDP						
สัดส่วนงบประมาณด้านการทหารต่องบประมาณด้านบริการชุมชน (cgd)		26.6	23.5	20.5			
.....							
การกดขี่ทางการเมือง	UNDP						
การร้องทุกข์เรื่องการถูกละเมิดด้านสิทธิทางการเมือง (nhrc)							
(ข้อมูล 8 เดือนแรกของปี 2546)							3 (2546)**
.....							
การละเมิดสิทธิมนุษยชน:	ไทย						
จำนวนชนกลุ่มน้อยและผู้ลี้ภัยในชนบทที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ (amnesty)						6	29
จำนวนนักเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิมนุษยชนที่ถูกข่มขู่ คุกคาม รวมถึงฆาตกรรม (amnesty)							3
ผู้อพยพ ผู้ลี้ภัย (amnesty)				14,000		100,000	130,000
.....							
ความขัดแย้งสาธารณะ	ไทย						
ยังไม่มีข้อมูล							51

- หมายเหตุ : 1 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จัดให้อยู่ในความมั่นคงด้านแรงงาน
 2 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จัดให้อยู่ในความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมภาพ
 3 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จัดให้อยู่ในความมั่นคงด้านความเป็นอยู่ของชุมชน
 4 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จัดให้อยู่ในความมั่นคงด้านครอบครัวความถี่ในอยู่
 5 ใหญ่สุด วัฒนธรรม จัดให้อยู่ในความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
 6 ใหญ่สุด วัฒนธรรม จัดให้อยู่ในความมั่นคงด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 7 ใหญ่สุด วัฒนธรรม จัดให้อยู่ในความมั่นคงด้านสังคม
 8 ใหญ่สุด วัฒนธรรม จัดให้อยู่ในความมั่นคงด้านการเมือง

ที่มา : Annual Report on Thailand, Amnesty International
 attorney : สำนักงานอัยการสูงสุด
 baac : ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
 cgd : กรมบัญชีกลาง
 correct : กรมราชทัณฑ์
 doa : กรมการขนส่งทางอากาศ
 forest : กรมป่าไม้
 highway : กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม
 labour : สหพันธ์แรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
 moc : กระทรวงพาณิชย์
 moe : กระทรวงมหาดไทย
 moph : กระทรวงสาธารณสุข
 ncsdb : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
 nhcc : กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
 nso : สำนักงานสถิติแห่งชาติ
 occb : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม
 oncc : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
 pcd : กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 police : สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
 railways : การรถไฟแห่งประเทศไทย
 tdt : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

www.transparency.org

อปฐ.